ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΛΕΠΤΑ 75

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ — ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ
ΠΟΙΗΣΗ — ΔΙΗΓΗΜΑ — ΚΡΙΤΙΚΗ — ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ — ΘΕΑΤΡΟ — ΜΟΥΣΙΚΗ

ΧΡΟΝΙΑ Β΄ — ΦΥΛΛΟ 4 (16) — ΑΘΗΝΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1921

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ : Μάταια...
ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ : Ἀπόψε...
Θ. Μ. ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΗΣ : Αἰσθητική.
ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ : Στὴ Φιλία.
Γ. Θ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ : Ἐλεγεῖο σὲ φίλη.
Α. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ : Ἔλα στὸ σπίτι....
ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ : Amor Intellectualis.
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΚΡΙΔΗΣ : Τοῦ φθινοπώρου τὰ τετράστιχα.
ΤΑΣΟΣ ΜΟΣΚΟΝΗΣΩΤΗΣ : Ὀλυμπία.
I. BUNIN : Τὸ φθινόπωρο.
ΘΕΟΚΡΙΤΟΣ : Κύκλωψ.
PAUL VERLAINE : «La bonne chanson».
KLABUND : Περὶ Γκαῖτε.
ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ : Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Baudelaire.

Θέατρο — Ἑλληνικὴ Φιλολογία — Στὸ περιθώριο.

Κάθε σχετικὸ μὲ τὴ Σύνταξη καὶ τὴ Διαχείριση τῆς «Μούσας»
στέλνεται : 6 Β΄ ὁδὸς Δραγατσανίου

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΓΑΝΙΑΡΗ

3 — Σοφοκλέους — 3. ΑΘΗΝΑ

(Τὰ βιβλία ποὺ θὰ κυκλοφορήσουν τὸ Νοέμβριο καὶ Δεκέμβριο)

1) ΡΑΣΠΕ : «*Οἱ ἀλλόκοτες περιπέτειες τοῦ Μυνχάουζεν*» (Μετ. Κ. Τρικογλίδη).
2) ΜΑΡΚ. ΤΟΥΑΙΝ : «*Χιουμουριστικὰ Διηγήματα*» (Μετ. Κ. Οὐράνη).
3) ΚΟΥΠΡΙΝ : «*Λεστριγόνες*» (Μετ. Σ. Κανονίδη).
4) ΙΨΕΝ : «*Ἰω. Γαβριὴλ Μπόρκμαν*» (Μετ. Γ. Πολίτη).
5) ΜΙΡ ΑΛΗ ΧΑΝΤΙΤ : «*Οἱ ἔρωτες τῆς Ζανιὰδ*» (Μετ. Κ. Τρικογλίδη).
6) ΤΑΓΓΟΡ : «*Ἡ Σίτρα καὶ ὁ Σανγιάζι*» (Μετ. Κ. Τρικογλίδη).

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΙΧ. ΖΗΚΑΚΗ

ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ—ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ.—ΑΘΗΝΑΙ

ΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ:

= ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ =
«ΒΙΒΛΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ»
Μὲ πρόλογο Κωστῆ Παλαμᾶ

= ΑΝΡΥ ΜΠΟΡΝΤΩ =
«Η ΑΛΑΦΡΟΪΣΚΙΩΤΗ»
Μετάφρασις : Στεφ. Δάφνη

= MICHEL ZEVACO =
(Τοῦ συγγραφέως τῆς «Γεφύρας τῶν Στεναγμῶν» καὶ «Τῶν Ἐρωτευμένων τῆς Βενετίας»)
«ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΟΞΑΝ =
= ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΡΩΤΑ

Στὴ σειρὰ «τῆς Θεατρικῆς Βιβλιοθήκης»

Ἀνρὺ Λαβεντάν : «*Ἡ μονομαχία*», δρᾶμα—Μετάφρ. Δ. Κισσοπούλου.
Ντάριο Νικοντέμι : «*Ἡ Δασκαλίτσα*», δρᾶμα—Μετάφρ. Ε. Βονασέρα.
Γκαῖτε : «*Ἔγκμοντ*»—Μετάφρ. Λέοντος Κουκούλα.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ "ΜΟΥΣΑΣ,,

ΠΕΙΡΑΙΑΣ : Ἠλιάδης καὶ Σῶμος (Λεωφ. Σωκράτους).
» : Χ. Παπαδάκης (Κολοκοτρώνη — Παρθεναγωγείου).
ΣΥΡΑ : Φ. Καλουτᾶς.
ΛΑΡΙΣΑ : Ἀδελφοὶ Παπακωνσταντίνου.
ΧΙΟΣ : Περ. Ἰατρίδης (Ὁδὸς Μητροπόλεως).
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ : Πολύβ. Ἰωαννίδης.
ΣΜΥΡΝΗ : Ἀπ. Ν. Μαγγανάρης (Χαλεπλῆ 34).
ΚΑΒΑΛΛΑ : Νικόλ. Β. Πάτρας (Βρούτου 20).
ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ : Λυδίκας (Μεγάλη Ὁδὸς Ἐσκὴ Βοϊβόδα 94—Γαλατᾶ).
ΚΑΪΡΟ : Σταυρινὸς καὶ Σία (23, Rue Kasr—El—Nil).
ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ : Χουσάνθης καὶ Σαούλης (Boulevard Ramleh).
ΑΡΤΑ : Ἰωάννης Παπαβασιλείου.
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ : Λαμπίρης (Κάτω ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο «Ἀβέρωφ»).

"ΜΑΥΡΟΣ ΓΑΤΟΣ,,

Ἐκυκλοφόρησε σὲ τόμο καὶ πουλιέται στοῦ κ. Ἐλευτερουδάκη καὶ στοῦ κ. Βασιλείου 7.50, τὸ περιοδικὸ ποὺ ἐξέδιδε ὁ κ. Γερ. Σπαταλᾶς τὸ 1919—1920. Τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ δὲν ἀπομένουν παρὰ ἐλάχιστοι ἀκόμη τόμοι.

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ — ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ
ΠΟΙΗΣΗ — ΔΙΗΓΗΜΑ — ΚΡΙΤΙΚΗ — ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ — ΘΕΑΤΡΟ — ΜΟΥΣΙΚΗ

ΧΡΟΝΙΑ Β΄ — ΦΥΛΛΟ 4 (16) — ΑΘΗΝΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1921

ΜΑΤΑΙΑ...

Σὲ κύματα ἀδυσώπητα ξάφνω ριγμένος, νά με,
Φέρνομαι θέλοντας καὶ μή, μὴν ξέρωντας τί κάνω,
Στὸ σήμερα καὶ στὸ αὔριο μόνο παλιὰ θυμᾶμαι..

Περνοῦν, κυλοῦνε οἱ μέρες μου, νεροποντὲς καὶ ρήχη,
Πότε στὰ βάθη, στὴν κορφή, πότε στὴν ξέρα ἀπάνω,
Καθὼς τὸ θέλησε ἡ τυφλὴ κι' ἀκατανόητη τύχη·

Ἀνέλπιδος, σὰν ὅποιονε μετρᾶ παρόμοια πάλη,
Κιἀπίκραντος κιἀδιάφορος σ' ὅλα τὰ πάντα, πλέω
Δίχως χαμὸ νὰ γνοιάζομαι, ἢ νὰ νείρομαι ἀκρογιάλι,

Κιἂν ἦταν κι' ἀπ' τὶς θύμησες νὰ γλύτωνα, ἔπαθλο ἄξο,
Πιὸ κι' ἀπ' τὸν ἀλαφρὸν ἀφρό, θᾶχα τὸ στένος νέο,
Μὰ κιἔτσι θὰ μοῦ λείπανε φτερὰ γιὰ νὰ πετάξω...

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΑΠΟΨΕ...

Ἀπόψε, ποὺ σοῦ βάζουνε λεμονανθοὺς στὴν κόμη
Καὶ τὰ πυρὰ τὰ χείλη σου διψᾶνε γιὰ φιλιά,
Δὲ φταίω ἐγώ, ἂν ἡ μνήμη μου, ποὺ σὲ κρατοῦσε ἀκόμη,
Σὲ κάποια χρόνια ἐπέταξε παλιά.

Πρώτη μου ἀγάπη, οὔτε στερνὴ δὲν ἤσουν σύ, καὶ ὁ χρόνος
Κάθε παλιό μου ἐμάκρυνε καλὸ καὶ θλιβερό,
Μὰ δὲ στὸ κρύβω, ἕνας βαθὺς πῶς μὲ παιδεύει πόνος,
Ἀπόψε πού, ἔτσι ἀθέλητα, σ' ἀνιστορῶ.

Κ' οἱ αὔρες, ποὺ μὲ χαϊδεύουνε τὴν ἔρμη ἐτούτη ἑσπέρα,
Δὲν ξέρω πῶς τὴ σκέψη μου πλανοῦνε καὶ θαρρῶ,
Πῶς κάποια χέρια ὁλόλευκα, δίχως χρυσὴ μιὰ βέρα,
Μὲ τὰ μαλλιά μου παίζουνε, καθὼς ἕναν καιρό.

Καὶ σὰ σκεφτῶ, πῶς μέλλεται ν' ἀσπαίρῃς σὰν τὸ ψάρι
Σὲ λίγο ἀπὸ τὸν ἔρωτα, δὲν ξέρω πῶς λυγῶ,
Καὶ μὲ κακία στοχάζομαι, πῶς πρῶτος σοῦχω πάρει
Τὸ φίλημά σου ἐγώ.

...Ἀπόψε, ποὺ σοῦ βάζουνε λεμονανθοὺς στὴν κόμη
Καὶ τὰ πυρὰ τὰ χείλη σου διψᾶνε γιὰ φιλιά,
Συχώρεσέ με, ἡ μνήμη μου, ποὺ σὲ κρατοῦσε ἀκόμη,
Σὲ κάποια χρόνια ἂν πέταξε παλιά.

(1919) ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ

(Ἡ «Μοῦσα» εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐτυχής, μὲ τὴν εὐκαιρία ποὺ τῆς ἔδωσε καλὸς καὶ πολύτιμος φίλος καὶ συνεργάτης της ὁ κ. Λεωνίδας Παυλίδης, νὰ παρουσιάσει στοὺς ἀναγνῶστες της καὶ στὸ Ἑλληνικὸ κοινό, ποὺ παρακολουθεῖ τὴν παγκόσμια πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ κίνηση, τὸν κ. Θ. Μ. Μουστοξύδη. Ὁ νεαρός, ἀλλὰ τόσο φημισμένος ἔξω ψυχολόγος καὶ αἰσθητικός μας, εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς παραχωρήσει δυὸ μικρὰ κεφάλαια ἀπ' τὸν πρόλογο ἑνὸς νέου βιβλίου του, ποὺ ἐκδίδεται προσεχῶς. Ὁ κ. Μουστοξύδης δημοσίευσε πολλὰ συγγράμματα, μελέτες καὶ διαλέξεις ἀπάνω σὲ αἰσθητικὰ ζητήματα, συνέγραψε κ' ἔβγαλε τὴν Ἱστορία τῆς Γαλλικῆς Αἰσθητικῆς τῶν δυὸ τελευταίων αἰώνων, ποὺ σήμερα τοῦ ἐξασφάλισαν ἐπίλεκτη θέση ἀνάμεσα στοὺς κριτικοὺς καὶ ψυχολόγους τῆς Γαλλίας καὶ γενικώτερα τῆς Εὐρώπης.

Οἱ μεγαλύτερες καὶ σοβαρώτερες ἀπ' τὶς εὐρωπαϊκὲς ἐπιθεωρήσεις, συχνὰ τοῦ ἀφιερώνουν ἄρθρα καὶ μελέτες, ἀναλύοντας τὰ ἔργα του καὶ τὸ σύστημά του. Τελευταῖα μάλιστα κ' οἱ μεγάλες καθημερινὲς ἐφημερίδες ἀσχολοῦνται μὲ τὶς ἐκδόσεις του, ποὺ φαίνεται πὼς ἐνδιαφέρουν πλέον ἄμεσα καὶ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν μορφωμένων τάξεων τῆς Εὐρώπης. Θεωρεῖται σήμερα ἱδρυτὴς τῆς νέας ἐπιστήμης τῆς Αἰσθητικῆς, μόλο ποὺ οἱ θεωρίες του βρίσκουν ἀκόμα σοβαρὴ ἀντίδραση ἀπ' τοὺς μεγάλους διδασκάλους τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς αἰσθητικῆς, ποὺ στέκονται σὰν ξαφνιασμένοι ἀπὸ τὸ σκληρὸ καὶ νέο φῶς, ποὺ ἄφθονα ἀναδίνεται ἀπ'τὰ ἔργα του.

Ἕως τώρα, ἀπ' ὅσα ξαίρουμε, ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. Θ. Μ. Μουστοξύδη σὲ εἰδικὰ ἄρθρα του στὸ «Ἐμπρός», μόνο ὁ κ. Κωστῆς Παλαμᾶς Ἡ «Μοῦσα» θὰ ἑτοιμάσει προσεχῶς πλατειὰ μελέτη, ἀναλυτικὴ τοῦ συστήματος καὶ τῶν θεωριῶν τοῦ διακεκριμένου Ἕλληνα ψυχολόγου κι' αἰσθητικοῦ.)

. . . . . .

Μεταξὺ τῆς πρώτης αὐθόρμητης τέχνης καὶ τῆς σημερινῆς ἐμεσολάβησαν σπουδαιότατοι καὶ ποικίλοι παράγοντες, ποὺ δύσκολα μπορεῖ ν' ἀναλυθοῦν: ψυχολογικοί, θρησκευτικοί, οἰκονομικοί, κοινωνικοί· οἱ παράγοντες αὐτοὶ μετέβαλαν ἐξολοκλήρου ὄχι μόνο τὶς συνθῆκες τῆς τέχνης καὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ θαυμασμοῦ, ἀλλὰ κι αὐτὴ τὴν ἐνδόμυχη ψυχολογία τοῦ καλλιτέχνη καὶ τοὺς λόγους τῆς δημιουργίας του.

Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητο πὼς καὶ ὁ ἀρχέγονος καλλιτέχνης δημιουργώντας, ἀπέβλεπε κάπως στὴν ἀνάδειξη τῆς ἀξίας του καὶ τὴν ἀπόσπαση θαυμασμοῦ. Ὁ νεώτερος ὅμως καλλιτέχνης δημιουργεῖ **ἀποκλειστικὰ** γι' αὐτὸν τὸ σκοπό. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἂν καὶ φαίνεται ἐντελῶς δευτερεῦον, ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία στὴν αἰσθητικὴ γιὰ τὸν ἀκόλουθο λόγο: Ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἡ παραγωγὴ ἔργου τέχνης ἀκολούθησε ἁπλούστατους κανόνες, ποὺ ἐπήγαζαν, εἴτε ἀπὸ τὶς ὕλες ποὺ χρησιμοποιήθηκαν, εἴτε ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀνάγκες τὶς ἀναπόφευκτες γιὰ τὴ δημιουργία. Οἱ κανόνες αὐτοί, ποὺ μεταδίδουνταν προφορικῶς στοὺς πρώτους χειροτέχνες, ἔγιναν, μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ καθιερωμένες τεχνικὲς βάσεις. Ὁ τεχνίτης, σὰ δάσκαλος, περικυκλωνόταν ἀπὸ τοὺς μαθητές, ποὺ βλέποντάς τον νὰ ἐργάζεται καὶ βοηθούμενοι ἀπὸ τὶς προφορικὲς ὁδηγίες του, λίγες ἢ πολλές, ἀπομάθαιναν τὴν τέχνη. Ἀργότερα μόνο τοὺς ἦρθεν ἡ σκέψη νὰ συνοψίσουνε τοὺς τεχνικοὺς κανόνες σὲ μερικὲς σελίδες, ποὺ ἀποτέλεσαν τὴ βάση σὲ κάθε τέχνη (δοκίμια, ἐγχειρίδια, συνόψεις κτλ.). Τὰ γραπτὰ αὐτὰ παραγγέλματα ἐξελίχθηκαν, μὲ τὸν καιρό, ἰδίως μὲ τὴ χειραφέτηση τοῦ ἐργάτη. Ὁ πρωτόγονος τεχνίτης ἔγινε καλλιτέχνης καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση. Δὲν τὸν ἀπασχόλησεν ἡ πολὺ γνωστὴ καὶ διαδιδομένη τεχνοτροπία τόσον, ὅσον αὐτὸ τὸ ἄτομό του, ἡ ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητός του καὶ ἡ δημιουργία κάποιου ἰδιότυπου ἔργου. Ὁ καλλιτέχνης ἔγινεν ἀρχηγὸς σχολῆς καὶ ***καλλιτεχνικοῦ δόγματος*** παραλλήλου πρὸς τὰ ἔργα του.

Ἀλλὰ τί εἶναι ***καλλιτεχνικὸ δόγμα*** καὶ πῶς μποροῦμε νὰ τ' χαρακτηρίσουμε;

Ἕνα καλλιτεχνικὸ δόγμα ἔχει γιὰ κύριό του σκοπὸ τὴν ὠφέλεια: εἶναι προωρισμένο ἢ νὰ ὑποδεικνύη τὰ μέσα γιὰ τὴ δημιουργία ***καλλιτεχνημάτων***, ὁπότε ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς εἶναι διδακτικός, ἢ νὰ αἰτιολογῆ τὰ ἔργα ποὺ δημιούργησε ὁ ἱδρυτὴς τοῦ δόγματος, στήνοντας ἀγῶνα πρὸς τὰ δόγματα ἑτεροδόξων καλλιτεχνῶν, ὁπότε ὁ σκοπὸς εἶναι πολεμικός. Ὁ ἕνας σκοπὸς τῶν καλλιτεχνικῶν δογμάτων ἀναφέρεται ἤδη ἀπὸ τὸν Baudelaire στὸ γνωστὸ περὶ R. Wagner ἄρθρο του: «...Ὅλοι οἱ μεγάλοι ποιηταί, κατὰ φυσικὸν λόγον, μοιραῖα γίνονται κριτικοί. Λυποῦμαι τοὺς ποιητὰς ποὺ κυβερνοῦνται ἀπὸ μόνο τὸ ἔνστικτο, θεωρώντας τους ἀτελεῖς. Στὸν πνευματικὸ βίο, οἱ πρῶτοι ἀπ' αὐτούς, βρίσκονται πάντα μπροστὰ σὲ κάποια ψυχολογικὴ ἀποκάλυψη, ὅσες φορὲς θέλουνε νὰ αἰτιολογήσουνε τὴν τέχνη τους, νὰ ἑρμηνεύσουν τοὺς σκοτεινοὺς νόμους, δυνάμει τῶν ὁποίων ἔβγαλαν καὶ ἐμόρφωσαν ἀπὸ τὴ μελέτη αὐτή, δειρὰ δογμάτων, τῶν ὁποίων θεῖος σκοπὸς εἶναι ἡ ***κατόρθωση τοῦ ἀλάθητου στὴν παραγωγὴ ποιητικῶν ἔργων.***»

Τὸ ἀπόλυτο τῆς διαβεβαιώσεως τοῦ Baudelaire δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς πείση. Δὲν κατασκευάζουνε ***ὅλοι*** οἱ μεγάλοι ποιηταὶ θεωρίες καλλιτεχνικές. Ἀλλὰ εἶναι ἀλήθεια, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι τέτοιες θεωρίες ἐκφέρουν καλλιτέχναι δημιουργήσαντες ἔργα τέχνης, καὶ ὄχι κοινοὶ ἄνθρωποι πραγματευόμενοι ἁπλῶς ζητήματα τέχνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι οἱ θεωρίες αὐτὲς παρέχουνε δόγματα γιὰ τὸν ἀποκλειστικὸ σκοπὸ τῆς δημιουργίας ἀριστοτεχνημάτων.

Στοὺς παραπάνω χαρακτῆρες ἂς προσθέσουμε ὅτι οἱ θεωρίες αὐτὲς προσβάλλουνε πιὸ λίγο πιὸ πολὺ σφοδρά, ἢ ἀντίθετες ἢ ἁπλῶς προγενέστερές τους, χωρὶς ν' ἀμελοῦνε διόλου νὰ ὑπερασπίζουνται ἀπὸ τὶς ἀντίπαλες θεωρίες, ποὺ ἐξανίστανται. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς πολεμικὸς σκοπός τους. Τὸ καλλιτεχνικὸ δόγμα εὐδοκιμεῖ λίγα μόνο χρόνια. Ἀκολουθεῖ μιὰν ἀποκλειστικὴ κατεύθυνση, ποὺ συνήθως συνδέεται στενώτατα μὲ τὰ αἰσθήματα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς· σὲ λίγο καιρὸ παραχωρεῖ τὴ θέση του σὲ ἄλλο δόγμα, πρὸς τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο κοινό, ἀπὸ τὴν ἐφήμερη διάρκεια.

— — — — — — — — — — — — — — —

Τὸ αἰσθητικὸ σύστημα κάθε ἄλλο εἶναι παρὰ καλλιτεχνικὸ δόγμα. Ἐν πρώτοις ὁ μεγάλος χαρακτήρας τῆς ἀμέσου ὠφελείας, ποὺ παρατηρεῖται στὰ καλλιτεχνικὰ δόγματα, ἐξαφανίζεται στὸ αἰσθητικὸ σύστημα. Ἀφ' ἑνὸς οἱ αἰσθητικοί, ἐπειδὴ οὐδέποτε αἰσθητικὰ συστήματα γράφονται ἀπὸ καλλιτέχνες, δὲ μᾶς διδάσκουν νὰ παράγουμε «***ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς***» ἀριστουργήματα· ἀφ' ἑτέρου ὁ δεύτερος χαρακτήρας, τῆς ὠφελείας, ἡ πολεμικὴ δηλαδὴ ὄψη δὲν ὑπάρχει πιὰ στὰ αἰσθητικὰ συστήματα. Οἱ αἰσθητικοὶ ποτὲ δὲ δυσφημοῦνε τὰ ἔργα ὁλόκληρης σχολῆς. Ἡ κυρία φροντίδα καὶ σταθερὴ ἀπασχόληση τῶν αἰσθητικῶν συστημάτων ***εἶναι ἡ ἀναγωγὴ τῶν αἰσθητικῶν φαινομένων σὲ κάτι ἑνιαῖο καὶ ἡ ἑνιαία καὶ ἁπλῆ ἑρμηνεία τους.*** Ἀποδῶ ἀπορρέει νέος χαρακτήρας, τὸν ὁποῖον δὲν εὑρήκαμεν πουθενὰ στὰ καλλιτεχνικὰ δόγματα: κάποια ἀνάγκη πρὸς γνώση τῆς ***αἰσθητικῆς ὀντότητος.***

Ἡ γνώση αὐτὴ τῶν αἰσθητικῶν φαινομένων ποτὲς δὲν ἐπεκτείνεται πολύ, ὅμως σὲ ὅλα τὰ αἰσθητικὰ συστήματα εἶναι ὁλοφάνερη ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ μέριμνα καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς γνώσεως τῆς πραγματικότητος αὐτῆς.

Ἐνῶ ὁ καλλιτέχνης στὰ καλλιτεχνικὰ δόγματα δίνει παραγγέλματα γιὰ νὰ δημιουργήση ἀριστοτεχνήματα, ὁ αἰσθητικὸς στὸ αἰσθητικὸ σύστημα δοκιμάζει νὰ ἐξετάση, νὰ μελετήση καὶ νὰ ἑρμηνεύση τὴν ἀπέραντην αὐτὴ αἰσθητικὴ ὀντότητα, ποὺ βρίσκεται ἐμπρός του ἁπλῆ σὰν τὴ φύση, ἀλλὰ σὰν κι αὐτὴν μυστηριώδης. Ἡ συνηθισμένη σύγχιση τῶν δύο καθ' ὁλοκληρίαν διαφορετικῶν αὐτῶν ἀπόψεων, προδίδει παντελῆ ἔλλειψη κρίσεως. Τὰ καλλιτεχνικὰ δόγματα εἶχαν, καθὼς εἴδαμε, τὴν πρόθεση νὰ γνωρίσουν τὴν πραγματικότητα ποὺ τὰ ἀπασχολοῦσε· εἴδαμε ἀκόμη πῶς πιεζόμενα ἀπὸ τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκη τῆς δράσεως (διδακτική, πολεμικὴ) ἐβιάζουνταν νὰ βγάλουνε συμπεράσματα, πρὶν ἀκόμα μελετήσουνε βαθειὰ τὴν πραγματικότητα. Τὰ αἰσθητικὰ συστήματα ζητοῦνε νὰ γεμίσουν τὰ χάσματα τῶν καλλιτεχνικῶν δογμάτων καὶ νὰ ἑρμηνεύσουνε στοχαστικώτερα τὰ αἰσθητικὰ φαινόμενα. Ἀλλὰ καὶ τὰ συστήματα αὐτὰ εἶναι βεβιασμένες καὶ κάποτε θρασεῖς συνθέσεις ἀτελῶς παρατηρηθέντων φαινομένων, τῶν ὁποίων ἐπιτιδιώκεται ἡ σύναψη μὲ κάποιες γενικές, ἀόριστες καὶ ἀνεπαρκεῖς ἀρχές.

Τὰ αἰσθητικά, ἀλήθεια, συστήματα παρουσιάζουν τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα κάθε συστήματος· ἀναντιρρήτως τείνουνε πρὸς τὴν ἑρμηνεία τῆς πραγματικότητος, ἡ ὁποία ὅμως συνηθέστατα διαφωνεῖ πρὸς αὐτά.

Ἡ νεώτερη ἐπιστήμη, καθὼς ἐμεῖς τὴν ἀντιλαμβανόμαστε, ἀποτελεῖ καὶ αὐτὴ σύστημα, τοῦ ὁποίου ὅμως τὰ πορίσματα, ἐξελεγχόμενα ἀπὸ τὴν πεῖρα, διαφωνοῦνε πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἡ μόνη διαφορά, μεταξὺ ἑνὸς φιλοσοφικοῦ συστήματος καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ συστήματος, εἶναι στὴν ἐπιτυχία: τὸ μὲν ἕνα ἐξελέγχεται ἐπιτυχῶς ἀπὸ τὴν πεῖρα, τὸ δὲ ἄλλο δὲν ἐξελέγχεται διόλου.

Ὅλες οἱ ἐπιστῆμες ἐπέρασαν ἀπὸ κάποια συστηματοποιημένη καὶ ἀνεξέλεγκτη κατάσταση. Καὶ δὲν κινδυνεύουμε διόλου νὰ ἀπατηθοῦμε σκεπτόμενοι, ὅτι πολὺ γρήγορα στὸ μέλλον καὶ ἡ αἰσθητικὴ θὰ μπῆ στὴν περίοδο ἐκείνη, ὅπου ἡ πεῖρα δὲν διαφωνεῖ πρὸς τὰ πορίσματα τοῦ πνεύματος. Τὰ συστήματα αὐτὰ πηγαίνουν στὴν ἐξέλιξή τους, πρὸς τὸ μόνο εὔλογο, τὸ ἐπιστημονικὸ σύστημα, ἤτοι πρὸς τὴν ἐπιστήμη.

Αἰσθητικὴ θὰ ὀνομάσουμε τὸ ἐπιστημονικὸ σύστημα τοῦ μέλλοντος, ὅπου τὰ αἰσθητικὰ φαινόμενα θὰ ἀναλύωνται καὶ θὰ ἑρμηνεύωνται ἀντικειμενικά.

Θ. Μ. ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΗΣ

ΣΤΗ ΦΙΛΙΑ

Φιλία, ποτὲ δὲν ἔγινα ἀρνητής σου,
Μὰ ποῦναι, ὦ ποῦναι ὁ φίλος μου! Γιὰ μένα
Ἔρμο πέλαγο ἡ γῆ, κ' ἐνῷ σὲ ξένα
Περπατῶ, μὲ μαραίνει ἡ θύμησή σου.

Ἐδῶ τὸ δολερὸ συμφέρο, ἀντί σου
Χαμογελάει, κ' ἐκεῖ τὸ μῖσος: γέννα
Τοῦ Ταρτάρου, ξερνάει σκοτεινιασμένα
Ἔργα καὶ λόγια κι' ὅλα ***ὀνοματί σου!***

Φιλία, μὲ θέρμη ἂν ἔκλαψα, τὸ γράφω:
Μόνο γιὰ σένα ἐσπάραξα, κι' ἀκόμα
Τὸ γόνα μου ἂν λυγίζω ἀπὰ σὲ τάφο
Εἶναι ἡ γῆ ποὺ σοῦ λυώνει τ' ἅγιο σῶμα.
Φιλία! ποὺ ἐσὺ μ' ἐμπνὲς σὲ κάθε πράξη,
Θεοὶ κι' ἀνθρῶποι, ἄχ! σ' ἔχουνε σπαράξει....

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΕΛΕΓΕΙΟ ΣΕ ΦΙΛΗ

Τόσο ἁπαλή, ψυχοῦλα μου, νὰ γίνεις,
ποὺ νὰ σ' ἁρπάζει ἡ αὔρα δροσοβόλα,
σὰν μῦρο ποὺ ξεχύνει ἡ ἄσπρη βιόλα
κάτω ἀπ' τὸ φῶς τρεμάμενης Σελήνης:

Κι' ὅπως τὰ πάντα ἀγγίζεις, μυροβόλα
δροσοπνοὴ νυχτιάτικης γαλήνης,
πᾶρε λιγάκι χνοῦδι ἢ χρῶμα ἀπ' ὅλα,
πεταλουδοῦλα ἰριδωτὴ νὰ γίνεις.

Νἀρθεῖς ἔτσι, τρεμάμενη, ἁπαλὴ
μὲ τ' Ἀπριλιοῦ τὸ πρῶτο χελιδόνι,
ποὺ φῶς χαρᾶς παντοῦ θὰ μὲ καλεῖ

γιὰ νὰ μοῦ πεῖς κι' ὁ θάνατος μᾶς δώνει
ἄλλης ζωῆς ἀστείρευτης φιλί,
νὰ φύγει ἡ μαύρη νύχτα ποὺ μὲ ζώνει..

Γ. Θ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΛΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ....

Κάθε τόσο κουνοῦσε τὸ κεφάλι της ἀπελπισμένα, τὰ χείλια της ἀνεμγοκλείνανε, σὰ νὰ θέλανε νὰ ποῦνε κάτι ποὺ τὴν ἔπνιγε κι' ἕνας στεναγμὸς βαθὺς σήκωνε τὸ κορμί της. Ἀλήθεια μ' ὅλον τὸν καιρὸν ποὺ πέρασε στὴ φυλακή, εἶνε ὡραῖος ἀκόμα, τὰ νιάτα του κρατᾶνε τὶς ἀδρὲς γραμμές τους, ἡ φωνή του εἶνε ἥμερη, πειστική, ὅπως πάντα, ἡ χερονομία του ἀργή, τὸ παρουσιαστικό του, παρουσιαστικὸ τίμιου καὶ ἔξυπνου παιδιοῦ.

Κουνοῦσε τὸ κεφάλι της σὰ νὰ ἤτανε μονάχη μέσα στὴ θολὴ ἀπὸ τοὺς καπνοὺς ἐκείνη αἴθουσα, τὴ γιομάτη ἀπὸ κόσμο, ποὺ ἀκολούθαγε προσεχτικὰ τὶς κίνησες καὶ τὰ λόγια πέντε ἀνθρώπων, καθισμένων σὲ μακρυὲς ψηλὲς ἕδρες —ἐνῷ κοίταζε τὸ γυιό της ἀνάμεσα στοὺς χωροφύλακες. Τῆς φαινόταν σὰν ψέμμα, σὰν ὄνειρο—κι' ὅμως εἶχε περάσει πολὺς καιρὸς ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ὁ Θόδωρος σκότωσε..

Ἕνα φθινοπωρινὸ βράδυ ποὺ ὁ πρῶτος κρῦος ἄνεμος σάρωνε τὰ τελευταῖα κιτρινισμένα φύλλα τοῦ νοέμβρη, γύρισε στὸ σπίτι μὲ τὰ μάτια χαμένα σὲ μιὰ γυαλιστερὴν ἔκφραση. Τῆς φάνηκε παράξενο πῶς δὲν τῆς μίλησε γιὰ τὰ λεφτά, ποὺ τῆς ζήταγε ἀπὸ μέρες τώρα.

«Ἀρχίζω νὰ πιστεύω, πῶς τὸ ταξίδι, δὲν μπορεῖ νὰ γίνει πειά, τοῦ εἶπε. Κι' ἔτσι τὰ λεφτὰ μένουνε ἀσφαλισμένα».

«Μμ.. νομίζεις, τῆς ἀπάντησε, βιασμένα. Τὸ ταξίδι θὰ γίνει, καὶ γρήγορα..»

«Εἶνε μιὰ ἐπιχείρηση χαμένη», τοῦ εἶπε ξανά, κάνοντας τὸν τόνον τῆς φωνῆς της πειὸ μαλακό.

«Πῶς μπορεῖς νὰ τὸ πιστεύεις.. Μὲ τὰ λεφτὰ αὐτὰ ποὺ μοῦ ἀρνιέσαι θὰ μπορέσουμε νὰ κλείσουμε τὴν τρώγλη αὐτὴ καὶ ν' ἀνοίξουμε τὸ κατάστημα σὲ κεντρικὸ δρόμο».

«Αὐτὸ δὲ θὰ γίνει ποτὲ» ἀποκρίθηκε ἐνῷ μιὰ κακία χυνόταν στὸ πρόσωπό της.

«Μητέρα, δός μου τὰ λεφτὰ αὐτὰ» τῆς εἶπεν ἄξαφνα σὰν ἕτοιμος νὰ χύσει δάκρυα.

«Στὶς τελευταῖες μου μέρες δὲ θέλω νὰ βρεθῶ στὸ δρόμο. Ξέρω ὅτι ἡ γωνιὰ αὐτὴ εἶνε δική μου κι' ἔτσι μπορῶ νὰ κοιμᾶμαι ἥσυχη».

Δὲν τῆς ἀπάντησε. Ἔρριξε τὸ κεφάλι του στὰ χέρια. Ἡ μητέρα του σηκώθηκεν ἀργὰ πῆρε τὰ πιάτα ποὺ εἶχαν ἀποφάει καὶ βγῆκε. Ὅταν γύρισε στὸ δωμάτιο ὁ Θόδωρος δὲν ἤτανε ἐκεῖ.

«Παράξενο.. θἄλεγε κανένας ὅτι ἔφυγε κρυφὰ» συλλογίστηκε. Μέσα της δοκίμαζε τὸ αἴσημα τῆς ἱκανοποίησης γιατὶ μποροῦσε καὶ κυβέρναγε τὴ μικρὴ περιουσία τοῦ πεθαμένου ἄντρα της. Ἀκόμα αἰστανόταν ἡδονὴ γιὰ τὸ μικρομάγαζο αὐτὸ κι' ὅσες φορὲς ἔπερνε στὰ σοβαρὰ τὰ σκέδια τοῦ γυιοῦ της, ἔνοιωθε τὸ κεφάλι της νὰ στριφογυρίζει..

«Ἀσυλλόγιστο παιδί, σκέφτηκε. Ἔχει ὄνειρα μὰ μπορεῖ κανένας νὰ τοῦ ἐμπιστευτεῖ».

Μὲ τὶς σκέψες αὐτὲς ἀποκοιμήθηκεν βαρειὰ κι' ἀνήσυχα, ἐνῷ εἶχε πέσει τόσο καλά! Πολλὲς φορὲς θέλησε νὰ ξυπνήσει, νὰ τιναχτεῖ μὰ εἶχε πέσει πρὸς τὸ μέρος τῆς καρδιᾶς καὶ δὲν μποροῦσε, σὰ νὰ πίεζε τὰ στήθεια της ἐφιάλτης βαρύς....

Θὰ ἤτανε περασμένα μεσάνυχτα, ὅταν ἄκουσε ἕνα δυνατὸ χτύπημα τῆς πόρτας. Ἄνοιξε τὰ μάτια της καὶ εἶδε μπροστά της τὸ Θόδωρο μὲ τὴ κατεβαστὴ ρεμπούπλικα καὶ τὸ μπαστοῦνι στὰ χέρια, σὲ μιὰ στάση, σὰ νὰ πρόσμενε κάτι. Τὸ κρεμασμένο χρωματιστὸ καντῆλι ἄρχισε νὰ τσιτσιρίζει, κι' ὅπως τὸν εἶδε τῆς φάνηκε σὰ νὰ ἤτανε στὸ ὄνειρο ἀκόμα..

«Τώρα γύρισες» τοῦ εἶπε. Καὶ πῆρε τὴν ἀνάσα της βαθειά.

Ἀντὶ γι' ἀπάντηση ἄκουσε ἕνα μουγγρητό.

«Εἶνε περασμένη ἡ νύχτα» ρώτησε....

Πάλι δὲν τῆς ἀποκρίθηκε.

Μακρυὰ μόνο ἀκούστηκε ψιλὸ λάλημα ὀρνιθιοῦ.

— — — — —

Νὰ τώρα δίνεται ὁ λόγος σ' αὐτόν. Τὸ ἀκροατήριο κινιέται καὶ τὰ μάτια ὅλων στυλώνονται πάνω του. Ἡ μητέρα του ἀκούει τὴ φωνή του, σὰ σὲ ὄνειρο, σὰ νὰ εἶνε μιὰ φωνή, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ μακρυὰ καὶ διηγᾶται ἕνα σωρὸ ἄγνωστα πράματα.. Ἀκολουθάει μόνο τὶς χερονομίες του.. Ἔπειτα ρίχνει μιὰ ματιὰ καὶ βλέπει τὸν κόσμο ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν αἴθουσα.. Σὰ νὰ ἔρχεταί στὸν ἑαυτόν της αἰστάνεται ὅτί τὸ κορμί της εἶνε ὁλόγρο ἀπὸ τὸν ἴδρωτα καὶ τὰ πόδια της τρέμουνε ἀπὸ τὴν κούραση.

— — — —

Ἕνας ἄνθρωπος μὲ ψαρὰ γένεια διαβάζει ἕνα χαρτὶ ὀρθὸς κι' ὅλα γύρω πέρνουνε μιὰ τραχειὰν ἀδιαφορία, ποὺ προμηνάει κάτι τις θλιβερὸ καὶ ἄγριο. Ἡ φωνή του ἀντηχεῖ ξερή, μονότονη ὡς ὅτου ἀφήνει τὸ χαρτὶ μὲ τὸ ὕφος τοῦ ἀναπόφευχτου. Ἡ ἀνθρώπινη μάζα κινιέται μὲ θόρυβο.

«Δεκαπέντε χρόνια.. πολλὰ» λέει ἕνας δυνατὰ στὸ διπλανό του.

«Σκότωσε τὸν ἀδερφὸ τῆς μάνας του γιὰ νὰ κλέψει. Μὴ σοῦ φαίνεται περίεργο..»

— — — —

Ὅταν ἦρθε ξανὰ στὶς αἴστησες του ἡ μητέρα τοῦ Θόδωρου βρέθηκε στὸ σπίτι της πεσμένη σ' ἕναν καναπέ, ἐνῷ πλάϊ της στεκότανε ἡ ἀδερφή της.

Μελαγχολικὲς κι' ἔρημες ἤτανε οἱ κάμαρες κι' ὁ ἄνεμος, ποὺ κουνοῦσε τὰ στερημωμένα παραθυρόφυλλα ἔμοιαζε σὰ νὰ ἔκλαιγε ἕνα θλιβερὸ κι' ἀπελπισμένο κλᾶμα, τὸ κλᾶμα τῆς ἐγκατάλειψης, τῆς μοναξιᾶς.. Μαζύ του ὁ νοῦς της γύριζε στὰ παληὰ χρόνια. Τότε ζοῦσεν ὁ ἄντρας της. Ὁ Θόδωρος ἤταν μικρὸς καὶ πήγαινε στὸ σχολειό. Ζωηρός, δὲν ἀκολούθαγε τὰ μαθήματα μὲ ὄρεξη, παρὰ γύριζε μὲ τὴ λερωμένη ποδιὰ καὶ τὰ φαγωμένα ἀπὸ τὸ κυνηγητὸ καφετιὰ σκαρπίνια του. Τὸ βράδυ χανόταν στὶς αὐλὲς τῶν ἄλλων σπιτιῶν κι' ἡ φωνή της τὸν καλοῦσε δυνατὴ ἀπὸ τὸ κεφαλόσκαλο. Ὅταν ἀπαντοῦσε γινόταν πειὸ δυνατὴ καὶ κακή:

«Ἔλα στὸ σπίτι..»

— — — — —

Ἕνα ἀπὸ τὰ παραθυρόφυλλα χτύπησε δυνατά. Ὁ ἀέρας φύσηξε πειὸ ἄγριος. Σὲ λίγο ἔπαψε, καὶ χοντρὲς ψιχάλες πέσανε στὸ τζάμι.

«Βρέχει» ρώτησε τὴν ἀδερφή της.

Ἐκείνη ἔγνεψε ναί.

«Ἀπόψε θὰ μείνεις ἐδῶ» τῆς ξαναεῖπε. Κι' ὕστερα ἀπὸ λίγες στιγμές:

«Τώρα θὰ τὸν πᾶνε σ' ἄλλη φυλακή;»

Ἡ ἀδερφή της σήκωσε τοὺς ὤμους.

«Καὶ τὶς νύχτες αὐτές, πῶς θὰ τὶς περνάει, ἐκεῖ.. ὁλομόναχος.. δίχως φωτιά.. δίχως συντροφιά..» πρόστεσε μὲ κλαψιάρικη φωνή.

«Παιδί μου.. παιδάκι μου.. ἔλα στὸ σπίτι.. στὸ σπίτι σου. Τί ἔκανες..»

Καὶ ἀναλύθηκε σὲ δάκρυα.

Ἡ βροχὴ χτύπησε μὲ μανία στὸ τζάμι. Κι' ὁ χειμώνας ὁλοένα ἅπλωνε τὸ βαρὺ καὶ πένθιμό του σάβανο.

Ἀπὸ τὸ σπασμένο τζάμι μπῆκε μιὰ ριπὴ παγωμένου ἀέρα..

Ἡ ἀδερφή της ἔνοιωσεν ἀνατρίχιασμα.

Α. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

AMOR INTELLECTUALIS

Κάθε φορὰ ποὺ τῆς ζωῆς τὸ δρόμο
στρατοκόπος περάσω κι ἀπογείρω
σ' ἐρημικὸ λιθάρι, κ' εἶναι ὁ κάμπος

φρυγμένος μεσ' στὸ ἀδρὸ τὸ καλοκαῖρι,
δίχως πουλιοῦ τραγοῦδι τὸ θυμάρι
κι ἁρμυρὴ κ' ἡ καρδιὰ κι ἀστοχημένη,

μὲ τοῦ νοῦ τὸ χρυσάρμενο καράβι,
πόθου τριπλοῦ παιδόπουλο γυρίζω
στὰ παλιὰ τὰ ἐρωτόπαθα τὰ χρόνια.

Στῆς Ἑλλάδας ἀράζω τ' ἀκρογιάλια
ποὺ ἀνατολίτισσα βαρειὰ μὶ ἀγάπη
καὶ τῆς Φραγγιᾶς ἡ χάρη, τὰ μεγάλα

τοῦ πάθους ἀνασταίνουν παραμύθια.
Τριπλῆ κρατῶ ρηγάτικη κορόνα
γιὰ σᾶς, καὶ νὰ φιλήσω σκύβω τ' ἄσπρα

ποδάρια, καὶ τὰ χέρια μου νὰ δέσω
μὲ τὰ χέρια τὰ δυὸ καὶ τὰ μαλλιά σας
ποὺ ξανθὸ φωτοπλέκουνε στεφάνι,

τοῦ ἀρχαίου καημοῦ καὶ τῆς ἐρωταγάπης
Βασιλοποῦλες τρεῖς, κι ἔτσι ἀκριβές μου,
στὴν Ἀθήνα, στὴν Κρήτη, καὶ στ' Ἀνάπλι.

Τῆς Ἱστορίας τὸ κῦμα σᾶς σκεπάζει
καὶ βρύση τραγουδιοῦ, καὶ ζῆτε
στοὺς ζαφειρένιους πάντα ἐδῶ τοὺς τόπους,

καὶ στὴν καρδιὰ βαθειά, ποὺ σὰ βραδιάζει
τῶν αἰώνων τὸ δειλινὸ ἀχνοφέγγει,
Μαργαρώνα, Ἐρωφίλη κι Ἀρετοῦσα!

1918 ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΜΙΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΒΡΟΧΗΣ ΤΟ ΘΡΗΝΟ

ΤΟΥ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ ΤΑ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ

Πέρασε μιὰ πλατιὰ πνοή, πνοὴ χαλάστρα
κι' ἔσβυσε κι' ὅλα τὰ τραγούδια κι' ὅλα τἄστρα.
Κ. Παλαμᾶς

1

Ἄσπρη βαρκούλα τὰ πανιὰ τώρα στερνὰ δὲν τἄνοιξες:
χωρὶς τιμόνι κι' ἄρμενα στὴν ἄμμο τραβηγμένη
θωρεῖς κάποιες ἀτέλειωτες μέσα στὸν ὕπνο σου ἄνοιξες
— κάτω μουγγρίζει ἡ θάλασσα βαθιὰ φουρτουνιασμένη...

2

Τὲ ἐρημοκκλῆσι πιὰ ψηλὰ τοῦ Ἄι-Λιᾶ δὲν λειτουργήθηκε·
ξανὰ ἡ καντήλα νἀναφτῆ στὸν ἅγιο ἐμπρὸς θἀργήσῃ·
τώρα τὸ δέρνει ὁ ἄνεμος, μὰ ἐκεῖνο λὲς κοιμήθηκε
καὶ καρτεράει τὴν ἄνοιξη νἀρθῆ νὰ τὸ ξυπνήσῃ..

3

Ἀπὸ τὶς λίγες πάναγνες χαρές μου ἐσεῖς τριαντάφυλλα,
πρώτη θυσίας προσφορὰ στὸν ἄχαρο χειμῶνα:
κλώνια δαρμένα ἀπ' τὸ βοριὰ καὶ γυμνωμένα κι' ἄφυλλα,
γιὰ τὸ νεκρό μου τὄνειρο ταιριάζετε κορῶνα!..

4

Στὸ πρώϊμο κρύο γοργὰ φτερὰ τὰ χελιδόνια ἁπλώσανε
ὅπου ἡ λαχτάρα μιᾶς ζεστῆς φωλιᾶς μακριὰ τὰ φέρει,
κι' ἀπὸ τὴ λεύκα κίτρινα στὴ γῆ τὰ φύλλα ἐστρώσανε
νὰ σαβανώσουν τὸ γλυκὸ ποὺ φεύγει καλοκαῖρι...

5

Γῆ κι' οὐρανὸς σμίγουν σ' ἀχνά, πνιχτά, σβυσμένα χρώματα,
κι' αὔριο θἀρθῆ, προμήνυμα πικρό, τὸ πρωτοβρόχι,
Κι' ὅλα μηνᾶν στὴν ἄχαρη ψυχὴ μὲ χίλια στόματα
νὰ πάῃ νὰ γείρῃ ἀνέλπιδη, σκυφτὴ στῆς ἀστιᾶς τὴν κώχη..

19-9-1920 ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΚΡΙΔΗΣ

ΟΛΥΜΠΙΑ

Τῆς φίλης μου Εἰρήνης

Ὄχι, δὲν ἐπόθησα ἐγὼ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἀγάπη σου, γυναῖκα. Δὲ μ' ἐνθουσιάζουν τὰ στήθεια σου καὶ τὰ σιχαίνουμαι ἐγὼ τὰ φιλιά σου. Δὲ θέλω ἀγάπες, δὲ θέλω χάδια. Δὲ θέλω, δὲν μπορῶ νὰ σὲ νιώθω ἐσένα δίπλα μου, γυναῖκα, ποὺ μὲ τὰ ζητιάνικά σου τὰ μάτια βυζαίνεις τῆς δροσιᾶς μου τὸ νέκταρ.

Ἐδῶ, μέσα στ' ἀρχαῖα, στὸ χῶμα ἀπάνου ὅπου ὁ Κρατῖνος γλυκομιλοῦσε τῆς Αὐγούλας, ἀπάνου στὸ γρασίδι ὅπου ἀνταμωμένο γέρνει στοῦ λουλουδιοῦ τὸ μενεξένιο, συντροφικὰ μὲ τὸ κελάιδισμα τοῦ σπίνου καὶ μὲ τῆς μέλισσας τὸ βουητό, ἐδῶ μέσα στ' ἀρχαῖα ποὺ τὰ δροσίζει ὁ Ἀλφειός, ὅπου τὰ νανουρίζει τοῦ τσοπάνου ἡ φλογέρα, σιμὰ στὸ ἱερὸ τ' ἀγρίλι, στοῦ Κρονίου τοὺς πρόποδες, θέλω ἐσένα, καλή μου φίλη, γιατὶ ἐσὺ μόνο μὲ νιώθεις. Νιώθεις, ἅμα σὲ βλέπω, τὴν ψυχή μου καί, ὅταν σοῦ μιλῶ, πάλι πίσω κάθε κουβέντα τὴ σκέψη μου ξεδιαλύνεις.

Ἔλα ἐδῶ νὰ μιλήσουμε γιὰ τὶς δικές σου τὶς ἀγάπες, γιὰ τοὺς δικούς μου τοὺς ἔρωτες. Ἔλα καὶ μίλα μου γιὰ ὅ τι θές, ἔλα καὶ κροῦσε ὅποια σ' ἀρέσει χορδή, γιατὶ θὰ τὸν εὕρει μέσα τὸν ἀντίλαλο στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου.

Ὀλυμπία 26-4-1921

ΤΑΣΟΣ ΜΟΣΚΟΝΗΣΩΤΗΣ

I. BUNIN

ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

I

Κατὰ τὶς ἕντεκα τὸ βράδυ στὴ σάλα κυριάρχησε γιὰ μιὰ στιγμὴ ἡ σιωπὴ κι' ἐκείνη, ἐπωφελούμενη τῆς εὐκαιρίας, σηκώθηκε ἀπ' τὴ θέση της καὶ σὰ νὰ μοῦρριξε μιὰ γρήγορη, ἀσύλληπτη ματιά.

— Εἶναι πιὰ ὥρα νὰ πηγαίνω—εἶπε μ' ἐλαφρὸ ἀναστεναγμὸ κ' ἡ καρδιά μου σκίρτησε ἀπ' τὴν προαίσθηση κάποιας μεγάλης χαρᾶς μυστικῆς ἀναμεταξύ μας.

Ἐγὼ ὅλο τὸ βράδυ δὲν ξεκολλοῦσα ἀπὸ κοντά της καὶ διέκρινα πάντα στὰ μάτια της μιὰ κρυφὴ λάμψη, ἀφηρημάδα, καὶ μιὰ μόλις διακρινόμενη χαϊδευτικότητα.

Τώρα στὸν τόνο μὲ τὸν ὁποῖο ἐκείνη—σὰ νὰ λυπῶταν ποὺ φεύγει—εἶπε, ὅτι εἶναι ὥρα νὰ πηγαίνῃ, μοῦ φάνηκε τὸ κρυφὸ νόημα : ὅτι ἤξερε πὼς ἐγὼ θὰ ἔγω μαζί της.

— Καὶ σεῖς ἐπίσης ;—μισοβέβαια ρώτησε—Ὥστε θὰ μὲ συνοδεύσετε, πρόσθεσε μὲ προσπάθεια ἀδιαφορίας καὶ μὴ μπορῶντας νὰ κρατήσῃ περισσότερο τὸ ρόλο, χαμογέλασε ντροπαλὰ κοιτάζοντας γύρω.

— Χαίρετε λοιπόν, εἶπε μὲ καλωσύνη στὴν οἰκοδέσποινα.

Καὶ—μὲ τὴν ὡραία της κορμοστασιὰ καὶ τὴ χαριτωμένη λυγερότητα—μὲ τὴν ἐλαφρὴ συνειθισμένη κίνηση τοῦ χεριοῦ, κράτησε τὴν οὐρὰ τοῦ μαύρου της φορέματος κι' ἀκόμα ἄλλη μιὰ φορὰ χαμογέλασε, ἀλλὰ πρὸς ὅλους, γιὰ ποχαιρετισμό. Καὶ στὸ χαμόγελό της αὐτό, στὸ νεανικό, θελκτικὸ πρόσωπο, στὰ μαῦρα μαλλιὰ καὶ μάτια, μάλιστα φαινόταν πὼς ἀκόμα καὶ στὴ λεπτὴ κλωστὴ τοῦ μαργαριταριοῦ ποῦχε στὸ λαιμό της καὶ στὴ λάμψη τῶν διαμαντιῶν στὰ σκουλαρίκια της —σ' ὅλα της διαφαίνονταν ἡ συστολὴ κοριτσιοῦ, ποὺ ἀγαπάει γιὰ πρώτη φορά. Κι' ἐν ὅσῳ τὴν παρακαλοῦσαν νὰ δώσῃ τοὺς χαιρετισμοὺς στὸν ἄντρα της, κι' ἔπειτα τὴν βοηθοῦσαν στὸν προθάλαμο νὰ ντυθῇ, ἐγὼ μετροῦσα τὰ δευτερόλεπτα, ἀπὸ φόβο μὴν τύχῃ κι' ἔρθῃ μαζί μας κανένας τρίτος. Ἀλλὰ νά, ἡ πόρτα, ποὺ ἀπὸ κεῖ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔπεσε στὴ σκοτεινὴν αὐλὴ μιὰ λουρίδα ἀπὸ φῶς, ἔκλεισε ἐλαφρά. Πνίγοντας τὴ νευρικὴ ἀνατριχίλα καὶ νοιώθωντας σ' ὅλο μου τὸ σῶμα μιὰ πρωτογνώριστη ἐλαφρότητα, τὴν πῆρα ἀπ' τὸ χέρι καὶ μὲ στοργικὴ προσοχή, ἄρχισα νὰ τὴν κατεβάζω ἀπ' τὸν ἐξώστη.

— Βλέπετε καλά ;— ρώτησε ἐκείνη, κοιτάζοντας κάτω ἀπ' τὰ πόδια της. Καὶ στὴ φωνή της ἀντίχησε πάλι μιὰ ἐνθαρρυντικὴ συμπάθεια.

Ἐγώ, πατῶντας στὰ νερὰ καὶ στὰ φύλλα, μαντεύοντας, τὴν ὡδήγησα μέσ' ἀπ' τὴν αὐλή, πλάϊ στὶς γυμνωμένες ἀκακίες καὶ τὰ ξυδόδεντρα, ποὺ λυγερά, θορυβῶντας σὰν ἅρμενα καραβιοῦ, βούϊζαν κάτω ἀπ' τὸν ὑγρὸ καὶ δυνατὸν ἄνεμο, τῆς μεσημβρινῆς Νοεμβριάτικης νύχτας,

— Τί τρικυμία ποὺ εἶναι τώρα στὴ θάλασσα ! ἄρχισα ἐγώ.

— Τώρα θὰ εἶναι πολὺ ἀργὰ — μὲ διέκοψε ἐκείνη, ἀφουγκραζόμενη τὸν θόρυβο τῶν δέντρων—ἐγὼ πιὰ εἶναι τρίτη βραδυὰ ποὺ λείπω ἀπὸ τὸ σπίτι, κι' αἰσθάνομαι φοβερὴ ντροπὴ μπρός στοὺς δικούς μου.

— Πῶς, εἶναι ἀργά ; ξαναεῖπα ἐγὼ σὲ στιγμιαία σύγχιση—Εἶναι δυνατὸν νὰ πᾶτε σπίτι ; πρόσθεσα σταματῶντας.

Κι' ἐκείνη κοντοστάθηκε.

— Ἀλλὰ ποῦ ; ρώτησε.

Πίσω ἀπ' τὴν κιγκλιδωτὴ ἐξώπορτα, ἔφεγγε τὸ φανάρι τῆς ἄμαξας.

Ἐγὼ τὴν κοίταζα στὸ πρόσωπο.

— Πρὸς τὴ θάλασσα—πρόφερα σιγανά.

Τότε, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ, μὲ τὸ μικρούλικο, στενὸ ἀπ' τὸ γάντι χέρι της, ἔπιασε τὸ σιδερένιο κάγκελο τῆς αὐλόπορτας καὶ χωρὶς τὴ βοήθειά μου, τράβηξε τὸ πορτόφυλλο παράμερα. Βιαστικὰ διευθύνθηκε πρὸς τὴν ἅμαξα καὶ κάθησε μέσα· ὅμοια γρήγορα κι' ἐγὼ κάθησα πλάϊ της.....

II

Μαγνητικὰ ἀλληλοκοιταχτήκαμε σὲ στιγμιαῖο, γρήγορο βλέμμα, ἀλλὰ θυμᾶμαι, πολλὴν ὥρα δὲ μπορούσαμε νὰ προφέρουμε μιὰ λέξη.

Κεῖνο ποὺ μυστικὰ μᾶς ἀναστάτωνε τὸν τελευταῖο μῆνα, εἶχε εἰπωθεῖ τώρα κι' ἐμεῖς σωπάσαμε, μόνο γιατὶ τὸ ἐκφράσαμε πολὺ καθαρὰ κι' αἰφνίδια.

Ἐγὼ ἔσφιξα τὸ χέρι της στὰ χείλη μου καὶ συγκινημένος γύρισα τὸ κεφάλι ἀλλοῦ καὶ προσηλώθηκα ἐπίμονα στὸ ζοφερὸ βάθος τοῦ δρόμου.

Τότε τὴν φοβόμουν ἀκόμα κι' ὅταν στὴν ἐρώτησή μου —μήπως κρυώνει—ἐκείνη μόνο μὲ ἀδύνατο χαμόγελο κίνησε τὰ χείλη, μὴ ἔχοντας τὴ δύναμη ν' ἀπαντήσῃ, ἐγὼ κατάλαβα πὼς κι' ἐκείνη μὲ φοβᾶται. Ἀλλὰ στὴ χειραψία μου ἐκείνη, ἀπάντησε μὲ ἄλλην εὐχαριστήρια, δυνατή.

Ὁ μεσημβρινὸς ἄνεμος θορυβοῦσε στὰ δέντρα, στὰ μπουλβάρ, σάλευε τὴ φλόγα τῶν ἀραιῶν φαναριῶν τοῦ γκαζιοῦ στὰ σταυροδρόμια κι' ἔτριζε τὶς ταμπέλες, ποὺ ἦταν πάνω ἀπ' τὶς πόρτες τῶν κλεισμένων μαγαζιῶν. Καμμιὰ φορά, μιὰ κυρτωμένη σιλουέτα ξεφύτρωνε μαζὶ μὲ τὴν ἄστατη σκιά της κάτω ἀπ' τὸ μεγάλο ταλαντευόμενο φανάρι τῆς ταβέρνας, μὰ τὸ φανάρι χάνονταν πίσωθέ μας —κι' ὁ δρόμος ξαναγίνονταν πάλι ἐρημικός, καὶ μόνο ὁ ὑγρὸς ἄνεμος μαλακὰ κι' ἀδιάκοπα χτυποῦσε στὸ πρόσωπο.

Ἀπ' τὶς μπροστινὲς ρόδες ἐκτοξεύονταν δὲ διάφορα σημεῖα κομμάτια λάσπης καὶ μοῦ φαίνονταν πὼς ἐκείνη τὰ παρακολουθοῦσε μὲ ἐνδιαφέρον.

Ἐγὼ πότε πότε ἔριχνα τὸ βλέμμα στὶς χαμηλωμένες βλεφαρίδες καὶ στὸ ἐλαφρὰ σκυμμένο κάτω ἀπ' τὸ καπέλλο προφίλ της, τὴν ἔνοιωθα ὁλόκληρη τόσο σιμά μου, ἐμεθοῦσα ἀπ' τὸ λεπτὸ ἄρωμα τῶν μαλλιῶν της κι' ἀκόμα μὲ ἀναστάτωνε, ὡς καὶ τὸ λεῖο κι' ἁβρὸ γουναρικὸ ποὺ εἶχε στὸ λαιμό της.

Ἔπειτα στρίψαμε στὸν πλατύ, ἔρημο καὶ μακρὺ δρόμο, ποὺ φαινόταν χωρὶς τέλος.

Ἐδῶ σχεδὸν καθόλου δὲν ὑπῆρχαν φανάρια καὶ μόνο στὰ σπίτια, τὰ πολὺ ἀραιοχτισμένα, φωτίζονταν τὰ παράθυρα ἀνάμεσα ἀπ' τὰ παντζούρια καὶ τὰ παραθυρόφυλλα.

Κι' ὅταν προσπεράσαμε τὶς παλιὲς ἑβραϊκὲς σειρὲς καὶ τὴν ἀγορά, ὁ λιθόστρωτος δρόμος ἀπότομα κόπηκε κάτω ἀπ' τὰ πόδια μας. Ἀπὸ τὸ τρανταγμα τοῦ ἁμαξιοῦ στὴ νέα στροφή, ἐκείνη κλονίστηκε κι' ἐγὼ ἄθελα τὴν ἀγκάλιασα.

Ἐκείνη ἔρριξε μιὰ ματιὰ ἐμπρός, ἔπειτα γύρισε τὸ κεφάλι πρὸς ἐμένα. Ὁ ἕνας ἀντίκρυσε τὸ πρόσωπο τοῦ ἄλλου. Ἀπ' τὰ μάτια της τώρα πιὰ ἐξαφανίστηκε ὁ φόβος κι' ὁ ἐισταγμὸς—μονάχα ἐλαφρὴ συστολὴ διακρίνονταν κάτω ἀπ' τὸ βιασμένο της χαμόγελο—καὶ τότε ἐγώ, ἀσυναίσθητα, κόλλησα τὸ στόμα μου στὰ χείλη της. Ἐκείνη, χωρὶς νὰ φήσῃ τὸ χέρι μου, ποὺ τὸ κρατοῦσε στὸ δικό της, μοῦ ἀπάντησε μένα δειλὸ καὶ γρήγορο φίλημα καὶ σὲ ταραχὴ —σὰ νὰ ντράπηκε γι' αὐτὸ—γιὰ νὰ πῇ κάτι, πρόφερε.

— Δός μου τὸ ἀδιάβροχο.

III

Μέσα στὸ σκοτάδι γλυστροῦσαν πλάϊ μας οἱ σιλουέτες τῶν τηλεγραφικῶν στύλων, κατὰ μῆκος τοῦ δρόμου—τέλος γάθηκαν κι' αὐτές, ἔστριψαν κάπου παράμερα, πνίγηκαν μέσα στὸ σκοτάδι. Ὁ οὐρανός, ποὺ μαύριζε πάνω ἀπ' τὴν πολιτεία κι' ὅμως ξεχώριζε ἀπ' τοὺς ἐλαφρὰ φωτισμένους δρόμους της, ἔγινε ἕνα μὲ τὴ γῆ καὶ μᾶς κύκλωσε τὸ πυκνὸ σκοτάδι.

Ἐγὼ ἔρριξα ἕνα βλέμμα πίσω. Οἱ φωταψίες τῆς πόλης κι' αὐτὲς χάνονταν—ἦταν σκορπισμένες σάν, κάπου, σὲ σκοτεινὴ θάλασσα—καὶ μπροστά μας τρεμόσβυνε μιὰ μικρὴ φωτιὰ τόσο ἔρημη κι' ἀπόμακρη, σὰ νάταν στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου. Αὐτὸ ἦταν τὸ παληὸ μολδαβάνικο χάνι, στὸ μεγάλο δρόμο κι' ἀπὸ κεῖ φυσοῦσε δυνατὸς ἄνεμος, ποὺ μπερδεύονταν καὶ βιαστικὰ θροοῦσε στὰ ξεραμένα κοτσάνια τῶν καλαμποκιῶν.

— Ποῦ πᾶμε ; —ρώτησεν ἐκείνη συγκρατῶντας τὸ τρεμούλιασμα τῆς φωνῆς της. Ἀλλὰ τὰ μάτια της λαμποκοποῦσαν. Σκύβοντας σιμά της ἐγὼ τὰ διέκρινα στὸ σκοτάδι, κ' εἶχαν μέσα τους μιὰ παράξενη κι' εὐτυχισμένην ἔκφραση.

— Πρὸς τὶς ἐξοχικὲς ἐπαύλεις, πίσω ἀπ' τὸ φάρο—εἶπα ἐγὼ—Ἴσως φοβᾶσαι.

Ἐκείνη ἔκλεισε τὰ μάτια καὶ χαμογελῶντας κούνησε τὸ κεφάλι.

—Ἐκεῖ, τώρα σοῦ φέρνει φρίκη—εἶπα ἐγώ—Σ' ἀγαπῶ. Θέθελα νὰ χαθῶ μαζί σου μέσ' στὸ σκοτάδι αὐτῆς τῆς ἀκατανόητης νύχτας.... Ἄκουσε, πῶς συνέβηκαν ὅλ' αὐτά ;

— Δὲν ξέρω —ἀπάντησε ἐκείνη ἀργά— Πές μου καλύτερα, εἶναι ἀλήθεια πὼς μ' ἀγαποῦσες καὶ πρίν.... πρὶν ἀπ' τὸ σημερινὸ βράδυ ;

Ὁ ἄνεμος βιαστικὰ θροοῦσε καὶ γοργοπετοῦσε μπερδευόμενος ἀνάμεσα στὰ καλαμπόκια, τὰ ἄλογα ὡρμοῦσαν ἀντάμα του. Πάλι κάπου ξαναστρίψαμε κι' ὁ ἄνεμος μονομιᾶς ἄλλαξε, ἔγινε ὑγρότερος, δροσερότερος κι' ἀκόμα πιὸ ἀνήσυχα ὄρχισε νὰ τινάζεται γύρω μας, παίζοντας μὲ τὴν κουκούλα τοῦ μανδύα μου. Ἐκείνη χαμήλωσε τὸ κεφάλι στὸν ἀντίθετο βίαιο ἄνεμο, ἔπειτα στράφηκε πρὸς ἐμένα.

— Κι' ὅμως ἀλήθεια ! εἶπε μὲ χαμηλὴ φωνὴ—Ποῦ πᾶμε ; Καὶ τί θὰ γίνῃ αὔριο, μεθαύριο ;.... Ἀπὸ ποῦ ἦρθες καὶ ποιὸς εἶσαι ; πρόσθεσε χαμογελῶντας μὲ ἀπορία, ἀνοίγοντας τὰ μάτια της ποὺ ἔλαμπαν στὸ σκοτάδι—Καταλαβαίνεις τί θέλω νὰ πῶ. Μοῦ φαίνεται σὰ νὰ σὲ πρωτοβλέπω καὶ ταὐτόχρονα εἶμαι τόσο καλὰ μαζί σου, σὰ νὰ βρίσκωμε σ' ὄνειρο !

— Ἐγὼ μόλο μου τὸ στῆθος ἀνάπνεα ἄπληστα τὸν ἀέρα. Ποθοῦσα ὁλοένα, πιὸ ἐπίμονα : ὅλο τὸ σκοτεινό, τυφλὸ κι' ἀκατανόητο στοιχεῖο, ποὺ ἦταν σ' αὐτὴ τὴ νύχτα, νὰ γίνῃ ἀκόμα τολμηρότερο καὶ πιὸ ἀκατάληπτο. Ἡ νύχτα ποὺ φαίνονταν στὴν πολιτεία μιὰ συνειθισμένη χειμωνιάτικη νύχτα, ἦταν ἐδῶ στὸν κάμπο ἐντελῶς ἀλλιώτικη. Στὸ σκοτάδι της καὶ στὸν ἀέρα της, ὑπῆρχε τώρα κάτι τὸ μεγάλο καὶ κυρίαρχο καὶ νά, ἐπιτέλους, ἀκούστηκε ἀνάμεσα στὰ σούσουρα τῶν ψηλῶν ἀγριόχορτων, κάποιος ρυθμικός, μονότονος, μεγαλόπρεπος κρότος.

— Ἡ θάλασσα ;— ρώτησεν ἐκείνη.

— Ναί ἡ θάλασσα—ἀπάντησα ἐγὼ—Αὐτὲς ἐκεῖ, εἶναι οἱ τελευταῖες ἐπαύλεις.

Ἐνῶ στὸ χλωμιασμένο σκοτάδι, ποὺ βυθίσαμε μὲ προσήλωση τὸ βλέμμα μας, ξεφύτρωναν ἀπ' τὴν ἀριστερὴ πλευρά μας πελώριες καὶ σκυθρωπὲς οἱ σιλουέτες τῶν κυπαρισσιῶν, ποὺ ἦταν στοὺς ἐξοχικοὺς κήπους, ποὺ κατέβαιναν πρὸς τὴ θάλασσα, πρόβαλαν γιὰ μιὰ στιγμὴ μερικὰ κατάλευκα σπίτια, ποὺ ἄσπριζαν θαμπὰ στὸ σκοτάδι καὶ φαίνονταν σὰ νεκρικά.

Ἔπειτα τὰ κυπαρίσσια διαχωρίστηκαν, καὶ ξάφνου ἀμεσά τους, ἀλαφροπέταξε μιὰ πνοὴ δροσιᾶς, ἐκείνου τοῦ ἀνέμου, ποὺ φτερουγίζει στὴ γῆ ἀπ' τὶς πελώριες ὑδάτινες ἐκτάσεις καὶ φαίνεται σὰ δροσερὸς ἀνασασμός τους.....

Ἐκείνη μὲ κοίταξε.

— Φτάσαμε ;—μὲ ρώτησε μ' ἀπορία.

Τἄλογα σταμάτησαν.

Καὶ παρευθύς, ὁ ρυθμικὸς καὶ μεγαλόπρεπος κρότος, ποὺ ἔνοιωθε κανεὶς πὼς εἶχε μέσα του τὸ τεράστιο βάρος τοῦ νεροῦ, κ' ἡ ἀκατάστατη βοὴ τῶν δέντρων στοὺς ἀνήσυχα μισοχοιμισμένους κήπους, ἀκούγονταν ἐντονώτερα, καὶ μεῖς γρήγορα τραβήξαμε, πατῶντας στὰ φύλλα καὶ στὰ βουρκωμένα νερά, μέσ' ἀπὸ μιὰ ψηλὴ δεντροστοιχία, πρὸς τὴν διεύθυνση ποὺ βρίσκονταν τὰ βάραθρα.....

IV

Ἡ θάλασσα βούϊζε κατωθέ τους ἀπειλητικά. Φαινόταν σὰ νὰ ἤθελε νὰ ξεχωρίσῃ ἀπ' ὅλους τοὺς κρότους αὐτῆς τῆς ἀνήσυχης κι' ἐκστατικῆς νύχτας. Πελώρια, χανόμενη στὸ διάστημα, ἔπεφτε βαθειὰ κάτω, μακρυά, ἀσπρίζοντας ἀνάμεσα στὸ σκοτάδι μὲ τὸν φουντωμένον ἀφρό, ποὺ ροβολοῦσε πρὸς τὴν ξηρά. Ἀλλὰ πολὺ πιὸ φοβερὴ ἦταν ἡ ἀκατάστατη βοὴ τῶν γέρικων κυπαρισσιῶν, πίσω ἀπ' τὸ φράχτη τοῦ κήπου, ποὺ ξεφύτρωνε σὰ σκυθρωπὸ νησὶ πάνω στὴ βραχώδη ἀκρογιαλιά.

Ἔνοιωθε κανείς, ὅτι σ' αὐτὴ τὴν ἔρημη παραλία, κυρίαρχα βασιλεύει τώρα ἡ νύχτα ἀργοπορημένου φθινόπωρου, κι' ὁ παλιὸς μεγάλος κῆπος, τὸ ἔρημο σ' ὅλο τὸν χειμῶνα σπίτι κ' οἱ ἀνοιχτὲς σκιάδες στὶς γωνιὲς τοῦ κήπου προξενοῦσαν φρίκη καὶ φαίνονταν παρατημένες στὴν τύχη. Μονάχα ἡ θάλασσα βούϊζε ρυθμικὰ καὶ θριαμβευ-

τικά, καὶ φαινόταν ὅλο καὶ μεγαλοπρεπέστερη, μὲ τὴ συναίσθηση τῆς δυνάμεώς της. Ὁ δροσερὸς ἄνεμος σ' ἔρριχνε κάτω, πάνω ἀπ' τὸ βάραθρο, κ' ἐμεῖς, ἀφοῦ σταματήσαμε πάνωθέ του πολλὴν ὥρα, δὲ μπορούσαμε νὰ χορτάσουμε τὴν ἀπαλή, διαπεραστικὴν ὡς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς, δροσιά του. Ἔπειτα γλυστρῶντας πάνω στὰ ὑγρά, λασπωμένα μονοπάτια μὲ τ' ἀπομεινάρια ἀπὸ ξύλινες σκάλες, ἀρχήσαμε νὰ κατεβαίνουμε πρὸς τὴ θάλασσα.

— Μὴν πέσης!—φώναξα στὸ τελευταῖο βάραθρο, ἁπλώνοντάς της τὰ χέρια. Ἐκείνη ἄβουλη ἀφέθηκε σ' αὐτὰ κι' αὐτὸ ἦταν ἡ τελευταία στιγμὴ ντροπαλῆς συγκίνησης. Μόλις πατήσαμε τὰ χαλίκια τῆς ἀμμουδιᾶς, πηδήσαμε παράμερα ἀπ' τὸ κῦμα ποὺ ἔσκασε στὸ βράχο.

— Κοίταξε γρήγορα ἀπάνω—εἶπεν ἐκείνη.

Ἐγὼ ἔρριξα τὴ ματιά μου πρὸς τ' ἀπάνω, στὸ βάραθρο—ἐκεῖ κρέμονταν καὶ μαύριζαν ὁλόμαυρα κυπαρίσσια, ἐνῶ κάτωθέ τους, σὰν γι' ἀπάντησή τους, μ' ἄπληστη καὶ λυσσασμένην ἰαχὴ μάχης, ἔπαιζεν ἡ θάλασσα.

Τὰ γιγάντια κύματα, ποὺ πετοῦσαν ὡς ἐμᾶς μὲ βρόντο ἐκπυρσοκροτήσεων κανονιοῦ, σωριάζονταν στὴν ἀκρογιαλιά, σήκωναν ὁλόκληρους καταρράχτες χιονένιου ἀφροῦ, αὐλάκωναν τὴν ἄμμο καὶ τὶς πέτρες, καὶ φεύγοντας πίσω, παρέσυραν μαζί τους τὰ μπερδεμένα νερόχορτα, πηλὸ καὶ χαλίκια, ποὺ κροτοῦσαν κι' ἔτριζαν στὸ δροσερό τους θόρυβο. Κι' ὅλη ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν γεμάτη ἀπ' τὴ λεπτή, δροσερὴ σκόνη, ὅλα γύρω ἀνάπνεαν τὴν ἐλεύθερη δροσιὰ τῆς θάλασσας. Τὸ σκοτάδι ὁλοένα χλώμιαινε κ' ἡ θάλασσα ξεχώριζε καθαρὰ σὲ μακρυνὴν ἔκταση.

— Καὶ μεῖς μόνοι!—εἶπεν ἐκείνη, κλείνοντας τὰ μάτια της ἀπ' τὸ ἀέρα.

V

Εἴμαστε μόνοι. Φιλοῦσα τὰ χείλη της, μεθῶντας ἀπ' τὴν τρυφερότητα κ' ὑγρότητά τους, φιλοῦσα τὰ μάτια της, ποὺ τὰ σίμωνε μὲ χαμόγελο κλείνοντάς τα στὰ χείλη μου, φιλοῦσα τὸ πρόσωπό της, ποὺ εἶχε δροσιστεῖ ἀπ' τὸν θαλασσινὸν ἀέρα κι' ὅταν ἐκείνη κάθησε στὴν πέτρα, γονάτισα μπροστά της τρελλὸς ἀπ' τὴ χαρά.

— Κι' αὔριο; —κρόφερε πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μου.

Καὶ γὼ σήκωσα τὸ κεφάλι μου καὶ τὴν κοίταξα κατὰ πρόσωπο. Πίσωθέ μου πολυθόρυβα κόχλαζεν ἡ θάλασσα, πάνωθέ μας ὑψώνονταν καὶ βούϊζαν τὰ κυπαρίσσια.

— Τί αὔριο; —ἐπανέλαβα ἐγὼ κι' ἔνοιωσα μιὰ τρεμούλα στὴ φωνή μου, ἀπ' τὰ δάκρυα ἀνίκητης εὐτυχίας. —Τί αὔριο; —εἶπα γελῶντας καὶ φίλησα τὸ στῆθος της ἀπάνω ἀπ' τὸ φόρεμά της.

Ἐκείνη πολλὴν ὥρα δὲ μοῦ ἀπαντοῦσε· ἔπειτα μοῦ ἔτεινε τὸ χέρι κι' ἐγὼ ἄρχισα νὰ βγάζω τὸ γάντι της, φιλῶντας καὶ τὸ χέρι της καὶ τὸ γάντι, ἀπολαμβάνοντας τὸ λεπτὸ γυναικεῖο τους ἄρωμα.

— Ναί! —πρόφερε ἐκείνη ἀργά, κι' ἐγὼ ἀπὸ κοντὰ ἔβλεπα στὸ φῶς τῶν ἄστρων τὸ χλωμό, εὐτυχισμένο της πρόσωπο.—Ὅταν ἤμουν κόρη ὀνειροπολοῦσα ἀδιάκοπα τὴν εὐτυχία, μὰ ὅλα ἀποδείχτηκαν τόσο ἀνιαρὰ καὶ πεζά, ποὺ τώρα, αὐτὴ ἴσως ἡ μονάκριβη εὐτυχισμένη νύχτα στὴ ζωή μου, μοῦ φαίνεται πῶς δὲ μοιάζει μὲ πραγματικότητα καὶ σὰν ἁμαρτωλή. Αὔριο μὲ φρίκη θὰ θυμηθῶ τὴ νύχτα αὐτή, ἀλλὰ τώρα μοῦ εἶναι ἀδιάφορο.....

— Σ' ἀγαπῶ —ἔλεγε τρυφερά, σιγανὰ καὶ συλλογισμένα, σὰ νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτό της.

Τ' ἀραιά, γαλανωπὰ ἀστέρια τρεμόλαμπαν ἀνάμεσα στὰ σύγνεφα πάνωθέ μας, κι' ὁ οὐρανὸς σιγὰ σιγὰ ξεκαθάριζε, καὶ τὰ κυπαρίσσια πάνω ἀπ' τὰ βάραθρα μαύριζαν ἐντονότερα, κ' ἡ θάλασσα ὁλοένα περισσότερο ξεχώριζεν ἀπ' τοὺς μακρυνοὺς ὁρίζοντες. Ἦταν, στ' ἀληθινά, καλύτερη ἐκείνη ἀπ' τὶς ἄλλες, ποὺ ἀγαποῦσα, δὲν ξέρω, ἀλλ' αὐτὴ τὴ νύχτα ἦταν ἀσύγκριτη. Κι' ὅταν φιλοῦσα τὸ φόρεμα στὰ γόνατά της κι' ἐκείνη σιγανὰ γελοῦσε μέσ' ἀπ' τὰ δάκρυα κι' ἀγκάλιαζε τὸ κεφάλι μου, ἐγὼ τὴν κοίταζα μὲ τρελλὰ ὑμνητικὸ θαυμασμό, καὶ στὸ λεπτὸ ἀστέρινο φῶς, τὸ χλωμό, εὐτυχισμένο καὶ κουρασμένο της πρόσωπο, μοῦ φαίνονταν ἐξαίσιο σὰν Ἀθάνατης.

(Ἀπ' τὸ Ρωσσικὸ) ΝΙΚΟΣ ΒΕΡΓΩΤΗΣ

ΘΕΟΚΡΙΤΟΥ "ΕΙΔΥΛΛΙΑ,, — XI

ΚΥΚΛΩΨ

«Ἄδικα τοῦ Ἔρωτα ζητᾶς νὰ βρῇς τὸ γιατρικό του,
Νικία· δὲν εἶναι οὐδὲ πιοτό, οὐδὲ ἀλοιφὴ ἢ βοτάνη:
οἱ Μοῦσες εἶναι· κι' ἀλαφρὸ εἶν' αὐτὸ τὸ γιατροσόφι,
κ' εἶναι ἕνα κ' ἕνα· μὰ εὔκολα δὲν τ' ἀποχτᾷ ὅποιος κι' ὅποιος.
Μά, ἂν δὲ γελιέμαι πιά, γιατρὸς πῶς σπούδασες κατέχω,
κι' ὅτι εἶσαι ὁ ἀκριβαγάπητος καὶ στὶς ἐννιὰ τῆς Μοῦσες.
Ἔτσι ὁ δικός μας Κύκλωπας δὲν εἶδε τὴν ὑγειά του,
ὁ ἀρχαῖος Πολύφημος, ποὺ τὴ Γαλάτεια εἶχε ἀγαπήσει,
ἄκουρο σὰν πρωτόζωνε τὰ μάγουλά του χνοῦδι;
Δὲν ἀγαποῦσε μὲ σγουρὲς μποῦκλες, μὲ ρόδο ἢ μῆλα,
παρὰ μὲ φρένιασμα σωστό, καὶ τὰ παραίταγε ὅλα.
Πόσες φορὲς οἱ ἀμνάδες του μονάχες τους στραφῆκαν
στὴ στάνη ἀπ' τὶς βοσκές, κι' αὐτὸς ἐκείνην τραγουδῶντας,
στὰ φύκια ἀπάνω ἐκοίτονταν κι' ἔλυωνε ἀπά' στὸ βράχο!
νυχτόημερα, μὲ τὴ φριχτὴ πληγὴ στὰ φυλλοκάρδια,
σὰν ἡ μεγάλη Κύπριδα τοῦ πέρασε τὸ σκῶτι.
Μὰ ἠῦρε γιατρειὰ καθούμενος σὲ βράχο, χώρια ἀπ' ὅλους,
καὶ τὰ νερὰ ἀγναντεύοντας παρόμοια ἐτραγουδοῦσε:
«—Γαλάτεια, τί καταφρονᾶς τὸν ἀγαπητικό σου,
ἄσπρη ἔτσι, πιὸ ἄσπρη ἀπὸ πιτυά, πιὸ μαλακιὰ ἀπὸ ἀμνάδα,
ἀπ' ἄωρη ρώγα πιὸ κρουστή, πιὸ γαύρη ἀπὸ δαμάλι;
Ζυγώνεις ὅταν μὲ κρατάῃ καὶ ὕπνος γλυκὸς μὲ ζώνῃ,
κι' ἄφαντη γίνεσαι, ὁ γλυκὸς μόλις μ' ἀφήσῃ ὁ ὕπνος,
ὡς φεύγει ἀμνάδα, ὅταν θωρῇ τὸ σταχτερὸ τὸ λύκο.
Μὰ ἐγὼ σὲ πρωταγάπησα, καλή μου, ἀπ' ὅταν ἤρθες
κρῖνα, μὲ τὴ μητέρα σου, γαλάζια νὰ συνάξῃς
ἀπ' τὸ βουνό· καὶ μὲ εἴχατε στὸ δρόμο ὁδηγητή σας.
Καί, μιᾶς ποὺ σὲ εἶδα, ἀποθυμῶ στιγμὴ νὰ μὴ σὲ χάσω,
γιὰ πάντα· μὰ ὅρκο θἀπαιρνα, πῶς δὲ σὲ νοιάζει ἐσένα.
Τὸ ξέρω, χαϊδεμένη μου, γιατί μὲ φεύγεις τόσο:
μακρουλὸ φρύδι, ὁλάκερο τὸ μέτωπό μου ζώνει,
δασύ, ποὺ ἀπ' τόνα μου βαστάει τ' αὐτί, ὥσαμε τἄλλο,
—κ' ὕστερα τόνα μάτι μου καὶ τ' ἀνοιχτὰ ρουθούνια...
—Μὰ (ὄμορφος εἶμαι, εἴτε ἄσκημος), ζωντανὰ χίλια βόσκω
τ' ἀρμέγω, καὶ τὸ πιὸ γερό, τὸ πρῶτο γάλα πιάνω·
μηδὲ μοῦ λείπει τὸ τυρί, χειμῶνα-καλοκαῖρι,
καὶ στὴ χιονιά· οἱ σακκοῦλες μου, ξέχειλες, πᾶν νὰ σπάσουν.
Νὰ παίξω αὐλό, ἀπ' τοὺς Κύκλωπες κανείς τους δὲ μὲ φτάνει,
γλυκόμηλό μου, ὅταν ἐσὲ μαζί κ' ἐμένα ψάλλω,
συχνὰ ὡς τὴν πάρωρη νυχτιά· ἔντεκα λάφια θρέφω,
γιὰ σέ, ἀστρομέτωπα, καὶ ἀρκούδας τέσσερα κουτάβια.
Ἔλα μου Ἴδῶ, κι' ἀπ' ὅσα ἀκοῦς, μηδὲ ἕνα θὰ σοῦ λείψῃ,
κι' ἄσε ἡ γαλάζια θάλασσα στὶς ξέρες νὰ στενάζῃ!
Πιό, μέσα στὸ ἄντρο μου, γλυκὰ τὴ νύχτα θὰ ξεβγάλῃς·
ἐκεῖ τὰ βεργολυγερὰ τὰ κυπαρίσσια, οἱ δάφνες,
ἐκεῖ εἶν' ὁ μαῦρος ὁ κισσός, τὸ καρπερὸ τὸ κλῆμα,
τὸ κρύο νερὸ ἡ δασύφυλλη ποὺ μοῦ χαρίζει ἡ Αἴτνα
ἀπ' τἄσπρο χιόνι, ποὺ ἀναλυεῖ, ποὺ κ' οἱ θεοὶ ζηλεύουν.
Ποιὸς παραιτᾶ τόσα ἀγαθὰ γιὰ τὸ ἁρμυρὸ τὸ κῦμα;
Κι' ἂν λάσιος θἄμοιαζα, σιμὰ σ' ἐσέ, ἀψεγάδιαστή μου,
Ἔχω δαυλιὰ καὶ ἀκάματη κάτω ἀπ' τὴ στάχτη φλόγα
καὶ στὴ φωτιά γιὰ χάρη σου θὰ δώσω τὴν ψυχή μου,
καὶ τὸ μονάκριβό μου φῶς, ποὺ πιὸ γλυκό μου τὄχω.
—Ἀλλοί! γιατὶ δὲ μοῦδινεν ἡ μάννα ποὺ μ' ἐγέννα,
ψαριοῦ τὰ σπάραχνα, νἀρθῶ νὰ σοῦ ἀσπαστῶ τὰ χέρια,
(τὸ στόμα δὲ θὰ μ' ἄφηνες!), κρίνα λευκὰ βαστῶντας
καὶ παπαροῦνες μαλακὲς μὲ τ' ἄλικα τὰ φύλλα.
Μὰ αὐτὲς στὸ θέρος βγαίνουνε καὶ κεῖνα στὸ χειμῶνα:
κρῖμα, ποὺ δὲ θὰ δύνομουν ἀντάμα νὰ σ' τὰ κόψω!
Θὰ μάθω, ἀγάπη μου, κι' ἐγὼ νὰ κολυμπάω, θὰ μάθω,
στοὺς μώλους μας θὰ καρτερῶ ἕναν ναύτη ν' ἁρμενίσῃ,
νὰ ἰδῶ ποιὰ χάρη ἔχει ὁ βυθὸς γιὰ νὰ τὸν κατοικῆτε.
—Γαλάτεια, ἂς ἦταν νἄβγαινες, κι' ἂς ἦταν νὰ ξεχνοῦσες
(καθὼς κι' ἐγώ, καθούμενος στὴν πέτρα ἐδῶ), νὰ φύγῃς!
Καὶ νὰ βοσκοῦσες νἄστεργες, καὶ νἄρμεγες μαζί μου,
τυρὶ νὰ πήξῃς μὲ ξυνὴ πιτυά, καθὼς τὸ πήζουν!
—Ἄχ μάννα, μόνο ἐσὺ μοῦ φταῖς, τἄδικο ἐσένα ρίχτω.
Δοκίμασε ἕναν νὰ σοῦ εἰπῇ λόγον καλὸ γιὰ μένα;
κι' ἂς βλέπῃ πόσο ἀχάμνηνα καὶ πάω, μέρα τὴ μέρα!
Πονῶ στὴν κεφαλή, πονῶ, καῖνε οἱ ἁρμοί μου, τρέμουν,
σὰ νἄμουνε ἄρρωστος: μὰ ποιὰ μ' αὐτὴν μετριέται ἀρρώστεια;
—Κύκλωπα, Κύκλωπα φτωχέ, καὶ ποῦ ἀρμενίζει ὁ νοῦς σου!
Σήκω νὰ πλέξῃς γιὰ τυρὶ πανέρια, νὰ μαζώξῃς
κλαράκι γιὰ τὰ πρόβατα, τὰ λογικά σου ναῦρῃς!
Αὐτὴν ποὺ στέργει σε ἄρμεγε, παραίτα ὅποιαν σοῦ ἀρνιέται.
Θαῦρῃς Γαλάτεια, κι' ὅμοια της, μπορεῖ καλύτερή της.
Κοπέλλες μἔκραξαν πολλές, τὶς νύχτες, νὰ μὲ παίξουν,
κι' ἂν πῶ τὸ ναί, κάνουν χαρὲς σὰν τσίχλες καὶ γελοῦνε.
Αἴ κάτι ἀξίζομε κι' ἐμεῖς σ' αὐτὸν τὸν ψεύτη κόσμο!
—Ἔτσι γλυκὰ ὁ Πολύφημος μέρωνε τὴν ἀγάπη,
ψάλλοντας, κι' ὄχι ἀνώφελα ξοδεύοντας γιὰ μάγια.

(Μετάφραση) ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Χωρὶς ὑπερβολὴ ὁ «Κύκλωψ» τοῦ Θεοκρίτου, εἶναι τὸ πιὸ χαριτωμένο του εἰδύλλιο. Στὸ στόμα τοῦ συμπαθητικοῦ ἥρωά του ὁ Θεόκριτος δὲν ἔβαλε ἁπλῶς λέξεις ποὺ προκαλοῦν τὴν φαιδρότητα, καθὼς θὰ μποροῦσε νὰ πιστευθῇ· τὸ ἐγκώμιο πρὸς τὴ Γαλάτεια εἶναι ἀπρόσωπο, ἄμεμπτα ποιητικὸ κι' ἔχει τόσο λεπτὴ παιδικὴ τρυφερότητα, ὥστε θὰ μποροῦσε νὰ σταθῇ κοντὰ σ' ὁποιοδήποτε μοντέρνο:

«Ἀλλοί! Γιατὶ δὲ μοῦδινεν ἡ μάννα, ποὺ μ' ἐγέννα,
ψαριοῦ τὰ σπάραχνα, νἀρθῶ νὰ σοῦ ἀσπαστῶ τὰ χέρια;...
(τὸ στόμα δὲ θὰ μ' ἄφηνες!)...»

Δὲ θέλησε νὰ κωμικοποιήσῃ τὸ εἰδύλλιο αὐτὸ ὁ Θεόκριτος. Ἡ εἰρωνεία του εἶναι λεπτότατη καὶ βγαίνει μόνο ἀπ' τὸν ἀφελῆ τρόπο ποὺ ἐξωτερικεύεται ὁ ἀγαθὸς ἀγριάνθρωπος. Δὲν ἀξίζει βέβαια νὰ κάνωμε μεταφυσική, μὰ ἴσως νὰ βρισκώμαστε μπρὸς σ' ἕνα σύμβολο, στὴν πιὸ χαριτωμένη του ὑπόσταση: ὁ Κύκλωπας δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡ Γαλάτεια δὲν εἶναι τὸ ἄπιαστο Ἰδανικό του, τὸ Πνεῦμα, ὁ Θεός του, ποὺ ὁ ἔρως του πρὸς ἐκεῖνο τὸν κάνει νὰ γίνῃ ποιητής;

Ὁ ἄνθρωπος, σὰν ὕλη καὶ πνεῦμα, ἔχει μέσα του τὸν πόθο τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος· γι' αὐτὸ τὸν ἀκοῦμε νὰ τραγουδᾷ τὸν Ἔρωτα—τὴν ἔννοια, τὴν ἰδέα τοῦ ἔρωτα—καὶ ὅταν ἀκόμη τὰ χείλια του εἶναι μόλις χορτασμένα ἀπὸ φιλιά· εἶναι κάτι φευγαλέο, πρὸς τὸ ὁποῖο στρέφει τὴν ἀνάτασή του παντοτεινά. Ἡ ἐρωμένη ὅμως ποὺ τοῦ φεύγει, συγχωνεύεται τότε μὲ τὴν Ἰδέα, καὶ τὸ Πνεῦμα παίρνει τὴ μορφὴ τὴ δική της· τραγουδῶντας αὐτήν, τραγουδοῦμε ἀνάμεσά της τὸ Ἰδανικό μας.

Ὁ Θεοκριτικὸς Κύκλωπας, εἶναι ὁ προϊστορικὸς Alfred de Musset, ποὺ τραγουδεῖ γιὰ τὴν George Sand τοῦ καιροῦ του.

PAUL VERLAINE

"LA BONNE CHANSON,,

IV

Στὶς δυὸ κουρτίνες μέσα πλαισιωμένο τὸ τοπεῖο
τρέχει τρελλὰ κι' ἀπέραντοι καθὼς περνοῦνε οἱ κάμποι,
μὲ τὰ νερά, τὰ στάρια τους, τὸν οὐρανό, τὰ δέντρα,
θαρρεῖς πῶς βαραθρώνονται στὸ φοβερὸ κυκλῶνα,
ὅπου βυθίζονται οἱ ψηλοὶ τοῦ τηλεγράφου στῦλοι,
ποὺ ἀλλόκοτο μονόγραμμα τὰ σύρματά τους μοιάζουν.

Μυρίζει κάρβουνο ποὺ καίει, νερὸ μ' ἀτμοὺς ποὺ βράζει.
Ὅλος ὁ κρότος ποὺ θὰ ἐκάναν χίλιες ἀλυσσίδες,
ποὺ χίλιοι θἄταν γίγαντες στὶς ἄκρες τους δεμένοι
καὶ θὰ οὐρλιάζανε ἄγρια καθὼς τοὺς μαστιγώνουν.
Καὶ ξάφνου ἀπὸ μακρυὰ οἱ συρτὲς κραυγὲς μιᾶς κουκουβά-
[γιας.

— Τί 'ναι γιὰ μένανε ὅλ' αὐτά, στὰ μάτια μου ἀφοῦ ἔχω
τ' ὁλόλευκο ὅραμα, χαρὰ ποὺ στὴν καρδιά μου χύνει,
ἀφοῦ ἡ γλυκειὰ φωνὴ γιὰ μένα μουρμουρίζει ἀκόμα,
ἀφοῦ τ' Ὄνομα τὸ ἠχερό, τὸ εὐγενικὸ κι' ὡραῖο
σμίγει γλυκά, στὸ στρόβιλο, μὲ τὸ ρυθμὸ ποὺ κάνει
κυλῶντας πάντα τὸ βαρὺ καὶ βάρβαρο βαγόνι;

(Μετάφραση) ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

KLABUND

ΠΕΡΙ ΓΚΑΙΤΕ

'Από τὴν ἐπίτομη Γερμανικὴ Γραμματολογία τοῦ Klabund, ποὺ κυκλοφόρησε φέτος σὲ δεύτερη ἔκδοση μὲ τὸν τίτλο «Deutsche Literaturgeschichte in einer Stunde», παίρνομε τὶς παρακάτω ἐνδιαφέρουσες σελίδες γιὰ τὸν Γκαῖτε, τονίζοντας τὸ γεγονός, πὼς ὅσες φιλολογικὲς... μόδες κι' ἂν πέρασαν ἀπὸ τὴ σύγχρονη Γερμανία, μὲ πρόθεση νὰ ρίξουν κάποια παλιὰ εἴδωλα, ὁ Γκαῖτε ἔμεινε σὰν ἕνα ἀκατάλυτο κάστρο, ποὺ κάθε μπόρα ποὺ ξέσπασε πάνω του δὲν ἔκανε τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ φανερώσῃ ἀκόμα μιὰ φορὰ τὴ δύναμη καὶ τὸ μεγαλεῖο του.

"Αν ὁ Γκαῖτε (γεννήθηκε στὴ Φραγκφούρτη τὸ 1749) ζοῦσε σήμερα, οἱ διάφοροι κριτικοὶ συνήγοροι τῆς νεωτάτης γερμανικῆς ποιήσεως θὰ τὸν κατηγοροῦσαν ἀσφαλῶς ἕνεκα τῆς πολυμερείας του γιὰ ἔλλειψη ἑνιαίας κατευθύνσεως. "Εγραψε ἀνάκατα πλάϊ στὸ Βέρθερο, στὸ Φάουστ καὶ χοντροκομμένες ἀποκρηάτικες φάρσες(*). Εἶχε μέσα του τὶς μεγαλύτερες ἀντιθέσεις, τοῦ ἦταν ὅμως γραμμένο, νὰ τὶς φέρῃ ὅλες ὥς τὴν ὡρίμανση. 'Ανεγνώριζε τὴν ἀνάγκη καὶ τὸ μεγαλεῖο τοῦ γερμανικοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ τόσο καλά, ὅσο καὶ τὴν ἐξαισία μεγαλοπρέπεια μιᾶς πινδαρικῆς ᾠδῆς καὶ τὸ νηφάλιον μέθυ ἑνὸς 'Ορατίου. 'Εκινεῖτο μέσα στὸν ἰδεολογικὸ κόσμο ἑνὸς Πλάτωνος, ποὺ γυρεύει νὰ φέρῃ πίσω ὅλα τὰ πράγμασα σὲ μιὰν ἀρχικὴν ἰδέα, μὲ τόση βεβαιότητα, ὅση καὶ μὲς στὰ δάση τοῦ Σπινόζα, ποὺ ἐδίδαξε νὰ γονατίζωμε μπροστὰ σὲ κάθε δέντρο, σὲ κάθε λουλούδι, σὲ κάθε κάνθαρο, γιατὶ «ὁ θεὸς εἶναι μέσα σ' αὐτά, πάνω ἀπ' αὐτά, ἀνάμεσα σ' αὐτά, ὅπως μέσα σὲ μένα, πάνω ἀπὸ μένα κι' ἀνάμεσα σὲ μένα.» Πειθαρχία καὶ συνοχὴ τῶν ἀρχαίων, τὸ πάνω ἀπὸ κάθε σύνορο ξεπέταγμα τῆς γερμανικῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ὁ Διόνυσος καὶ ὁ Φάουστ, ὁ "Ερως καὶ ὁ Φασουλῆς συγχωνευθήκανε μέσα του σὲ μιὰν ὑψηλότερη ἑνότητα. Στὴν κούνια του ἐστάθηκαν οἱ ἐννιὰ Μοῦσες καὶ οἱ ἑφτὰ Σουαβοὶ νοννοί.(**) Δὲ χρειαζόταν παρὰ νὰ πῇ, καθὼς στὸ γερμανικὸ παραμύθι : «τραπεζάκι, στρώσου !», γιὰ νὰ τοῦ στρωθῇ πλουσιοπάροχα τὸ τραπέζι τῆς ζωῆς. "Ηταν ὁ πιὸ εὐτυχισμένος ἄνθρωπος, ποὺ ἔζησε ποτέ: ἦταν κάθε μέρα, σὲ κάθε στιγμή, σὲ κάθε δευτερόλεπτο τῆς ζωῆς του σύμφωνος μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς σκοπούς του. Δὲν ὑπῆρξε ἀμφιταλάντευση μέσα του. 'Επροχωροῦσε πάντα μὲ σταθερὸ καὶ λυγερὸ βῆμα, ὥς ἔφηβος καὶ ὥς ἄντρας, μὲ τὴ ματιά του ἐστραμένη πρὸς τὴν καρδιὰ τοῦ κόσμου. 'Η ἱκανότης του ν' ἀπομακρύνῃ ἀπὸ κοντά του κάθε βάσανο καὶ κάθε πόνο, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ θολώσῃ τὶς διάφανες λίμνες του, ποὺ μέσα τους τόσο καθαρὰ καθρεφτίζονταν τὸ φεγγάρι καὶ ὁ ἥλιος, ἔφτανε μέχρι βαναυσότητος ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ὁμοίων του. "Επρεπε νὰ φυλάγεται καλά. Βρισκόταν σὲ ἄμυνα. 'Ηλικιωμένος πιὰ κατέφυγε στὴ βοήθεια μιᾶς τεχνικὰ σχεδιασμένης ἀποκρουστικότητος, γιὰ νὰ κρατῇ σ' ἀπόσταση κάθε ἄνθρωπο, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. "Ηταν οἱ ἀγέρωχες ἐκεῖνες χειρονομίες τοῦ μυστικοσυμβούλου, γιὰ τὶς ὁποῖες ἔκπληκτοι κι' ἀπογοητευμένοι μιλοῦν μερικοὶ ἐπισκέπτες τοῦ σπιτιοῦ του στὰ γράμματα καὶ στὰ ἡμερολόγιά τους. Καθόταν σὰν τὸν 'Αρχιμήδη στὸν κῆπο, πάνω σ' ἕνα μπάγκο, καὶ σχεδίαζε μὲ τὸ μπαστούνι του κύκλους πάνω στὴν ἄμμο, κύκλους ποὺ δὲν εἶχε κανεὶς τὸ δικαίωμα νὰ ταράξῃ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἄνεμο καὶ τὴ βροχή. Γιατὶ αὐτὰ ἦταν φυσικὲς δυνάμεις καθὼς ἐκεῖνος.

Ο ΓΚΑΙΤΕ ΚΑΙ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Στὴ ζωή του οἱ γυναῖκες ἔπαιξαν ἕνα σημαντικώτατο ρόλο. Οἱ φιλίες του μὲ ἄνδρες : μὲ τὸν Χέρντερ, τὸν Μέρκ, τὸν Κνέμπελ, τὸν Τίσμπαϊν κτλ. ἦταν, παρὰ τὴν ἐμφανῆ τους ἐγκαρδιότητα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τους, ἁπλῶς ἐπεισόδια. 'Από ὅλους τοὺς ἄνδρες, ποὺ διασταυρώθηκαν στὸ δρόμο του, ὁ σημαντικώτερος γιὰ μᾶς τοὺς ἐπιγόνους εἶναι ὁ πιστὸς "Εκκερμαν, πού, χρόνια ὁλόκληρα γραμματεὺς καὶ βοηθός του, μᾶς ἄφησε στὶς «'Ομιλίες» του «μὲ τὸν Γκαῖτε» τὴ ζωντανότερη καὶ προσωπικώτερην εἰκόνα τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεώς του. "Ομως τὸ πνεῦμα τοῦ Γκαῖτε ἔβρισκε πάντα τὴ γονιμότητα καὶ τὴν ἀπολύτρωσή του διὰ τοῦ πνεύματος τῶν γυναικῶν, ποὺ ἀγάπησε. Αὐτὲς εἶναι οἱ ἀσυναίσθητες συνεργάτιδες τοῦ ἔργου του, ὁ γερμανικὸς λαὸς ἔχει κάθε λόγο νὰ σκύβῃ μπροστά τους μ' εὐγνωμοσύνη καὶ σεβασμὸ καὶ νὰ κλείνῃ ἀγανακτισμένος κατάμουτρα τὴν πόρτα σὲ μερικοὺς οὕτω καλουμένους ἱστορικοὺς τῆς Τέχνης, ποὺ δὲν ντρέπονται, νὰ τὶς κηλιδώνουν. 'Η Καίτχεν Σένκοπφ, ἡ φοιτητική του ἀγάπη στὴ Λειψία, ποὺ ἐτιτίβιζε σὰν καναρίνι καὶ ὅμως ἦταν παράξενη σὰν παπαγάλος, ἡ Φρειδερίκα Μπριόν, ἡ ἐλεγειακὴ παπαδοπούλα ἀπὸ τὸ Ζέζενχαϊμ, ἡ ξανθὴ Σαρλόττα Μπούφ, μνηστὴ τοῦ φίλου του Κέστνερ, στὴν ὁποίαν ὀφείλομε τὸ τρυφερὸ εἰς ἐπιστολὲς μυθιστόρημά του, τὸ «Βέρθερο», ἡ σάμπως ἀπὸ πολύτιμον ἑλληνικὸ λίθο κομμένη κυρία φὸν Στάϊν, ἡ πιὸ εὐτυχισμένη καὶ ἡ πιὸ δυστυχισμένη ἀγάπη τῆς ζωῆς του, ἡ πιστὴ καὶ καλὴ Χριστιάνα Πούλβιους, ποὺ τῆς ἔδειξε μιὰ τόση γενναιόψυχη πίστη, παρ' ὅλες τὶς ραδιουργίες τῆς αὐλικῆς ζωῆς τῆς Βαϊμάρης, πού, ὑπουργὸς ὤν, ἐτόλμησε νὰ τὴν πάρῃ ὡς ἐρωμένη στὸ σπίτι του, ποὺ τέλος, πολὺν καιρὸν ἀφοῦ τοῦ γέννησε ἕναν γυιό, τὴν ἔκανε εὐγνώμονα νόμιμη σύζυγό του καὶ ποὺ εἶχε γι' αὐτὸν ἀσυγκρίτως μεγαλύτερη σημασίαν ἀπὸ κείνη ποὺ γυρεύει νὰ τῆς ἀποδώσῃ μιὰ ἐπιπόλαιη ἱστορικὴ τῆς λογοτεχνίας. 'Η ἐρημική του καρδιὰ εἶχε ἀνάγκην ἀπὸ τὴν τρυφερότητά της. Τὸ πνεῦμα του ἀπὸ τὴν ἡδυπάθειά της. Καὶ ὕστερα οἱ πολλὲς ἀνώνυμες, ποὺ ἀγάπησε, γυναῖκες στὴν Τυρίγγη, στὴν 'Ελβετία, στὴν 'Ιταλία. Καὶ τέλος ἡ Σουλέϊκα τοῦ «'Ανατολίτικου Διβανιοῦ», ποὺ ἀνέφλεξε τὸ γηράσκοντα ποιητὴ γιὰ τὴν τελευταία του ἀγρία Τριλογία τοῦ πάθους. Τί βροχὴ ἀπὸ γυναῖκες ! Δὲ θὰ ὑποτιμήσωμε καμμιά, ἀκόμα οὔτε τὶς ἀνώνυμες ἐκεῖνες, σ' ὅλων τὰ ὄμορφα μέτωπα ἂς ἀποτεθῇ τὸ στεφάνι τῆς δάφνης.

(*) Fastnachtspiele ὀνομάζονταν οἱ πρῶτες γερμανικὲς κωμωδίες, ποὺ γράφονταν ἀπὸ τὸ XV ἕως τὸ XVII αἰῶνα γιὰ τὴ διασκέδαση τῶν πολιτῶν κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἀπόκρεω. Οἱ γνωστότεροι καὶ πιὸ σημαντικοὶ συγγραφεῖς τέτοιων κωμωδιῶν εἶναι οἱ Hans Rosenblüt, Hans Sachs, Hans Folz, Jakob Ayer καὶ ἄλλοι.

(**) Γερμανικὴ ἔκφραση ἀνάλαγη μὲ τὴ δική μας: «Στὴν κούνια του τὸν ἐμοίραναν ὅλες οἱ ἀγαθὲς Μοῖρες.»

Ο ΓΚΑΙΤΕ ΛΥΡΙΚΟΣ — Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΕΞΠΡΕΣΣΙΟΝΙΣΜΟ

Στὸ ἀγώνισμα τοῦ γερμανικοῦ τραγουδιοῦ πάνω στὸ Βάρτμπουρκ, ὁ Γκαῖτε τραγούδησε γιὰ τὸ πρῶτο βραβεῖο: στὸ δρᾶμα μὲ τὸ «Φάουστ» καὶ τὴν «'Ιφιγένεια,» στὴν πρόζα μὲ τὸ «Γουλιέλμο Μάϊστερ» καὶ τὶς «Wahlverwandtschaften», στὴ λυρικὴ ποίηση μὲ τὸ «Γανυμήδη», τὸ «Νυχτερινὸ τραγούδι τοῦ διαβάτη», «Στὸ φεγγάρι» τὴν «Τριλογία τοῦ πάθους» καὶ πολλὰ ἄλλα. Κατεῖχε τὰ πιὸ ἀντίθετα στύλ. Τραγουδοῦσε σὰν ἕνα παιδὶ πρὸς παιδιά :

Σὲ λίγο εἶμαι μαζί σας, χρυσά μου ἐσεῖς παιδιά !

Καὶ ἀπὸ δαιμονικὰ βάθη, οἱ λέξεις ἀνεβαίνουν σὰν καλικάντζαροι καὶ τελώνια μέσα ἀπὸ ἕνα ἀπειρόβαθο πηγάδι, τόσο βαθὺ σὰν τὸ πηγάδι τοῦ κάστρου τῆς Νυρεμβέργης, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ δῇ κανεὶς τὸ τέλος του :

Κοίταξε, ὁ ἥλιος γέρνει !
Πρὶν γείρῃ, προτοῦ τὰ γερατειὰ
Σὲ βάλτου ἀναθυμίαση μὲ πνίξουν,
Σαγώνια δίχως δόντια πλαταγίζουνε
Καὶ τρίξουνε σκεβρὰ τὰ κόκκαλά μου—
Μεθυσμένον ἀπ' τὴ στερνή σου ἀχτίνα,
Πάρε με, μιὰ θάλασσα ὅλο φλόγα
Στὰ θαμπωμένα μάτια μου,
Τρικλίζοντα καὶ τυφλωμένο,
Στῆς κόλασης τὸ νύχτιο πυλῶνα.

Αὐτὸ ἐγράφθηκε ἀπὸ τὸν Γκαῖτε σ' ἕνα ταχυδρομικὸν ὄχημα στὶς 10 'Οκτωβρίου 1774 καὶ στοιχιματίζω, πὼς ἂν τυχὸν τὸ διαβάσω σ' ἕνα ποιητὴ τῆς νεωτάτης γενεᾶς, σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς τωρινοὺς συντρόφους, καὶ συμπέσῃ νὰ μὴ γνωρίζῃ τὸ ποίημα (καὶ δὲ θὰ τὸ γνωρίζῃ ἀσφαλῶς, γιατί δὲ γνωρίζουν τώρα πιὰ οὔτε τὸν Γκαῖτε, οὔτε τὸν Γκέσνερ, οὔτε τὸ Ματθία Κλάουντιους, οὔτε τὸν Γκρύφιους, οὔτε τὸν Γκύντερ, οὔτε τὸ Βάλτερ φὸν ντὲρ Φόγκελβαϊντε) μὲ δυὸ λόγια θαρρῶ : θ' ἀναγνωρίσῃ συγκινημένος τὸ ποίημα ὡς ἕνα κορύφωμα τοῦ ἐξπρεσσιονιστικοῦ λυρισμοῦ (ἐνῶ οἱ στίχοι : «Σὲ λίγο εἶμαι μαζί σας, χρυσᾶ μου ἐσεῖς παιδιὰ» μόνον ἕνα χαμόγελον οἴκτου θὰ τοῦ προκαλέσουν) καὶ θὰ τὸ περάσῃ γιὰ ποίημα τοῦ Βέρφελ.(*) 'Ο ἐξπρεσσιονισμός, δηλαδή: ἡ ἔκστασις ὡς thèse, ἡ κραυγὴ τῆς καρδιᾶς ὡς διέπον ἀξίωμα, καὶ στὴ μορφή : τὸ ἐκσφενδόνισμα πρωτογενῶν ὄγκων, αὐτὸ δὲν εἶναι κάτι σημερινό. Αὐτὸ τὸ ἤξερε καὶ ὁ Γκαῖτε καὶ ὁ Χέλντερλιν καὶ ὁ Κλόπστοκ. (Τὸ ἤξεραν μάλιστα καὶ οἱ "Ελληνες καὶ οἱ Κινέζοι: ὁ Πίνδαρος, ὁ Λί-ταίπ !) 'Επίσης ἑνὸς ἀγαπημένου εἴδους σπὸρτ τοῦ σημερινοῦ ποιητοῦ, τοῦ πολιτικοῦ ποιητοῦ, βρίσκεται ἤδη ἡ ἀρχὴ τὸ 1770 σ' ἕνα ποίημα τοῦ 'Ελβετοῦ λυρικοῦ Salis=Seewis «Στοὺς δυναστευομένους ὅλων τῶν χωρῶν», ποὺ θὰ μποροῦσε κάλλιστα νὰ τὦχῃ γράψει κι' ὁ Χάζενσκλέφερ(*) (χωρὶς νὰ μιλήσωμε καθόλου γιὰ τὴν πολιτικὴ ποίηση τοῦ 48ου ἔτους, γιὰ τὴν ὁποίαν ἀκόμα μπορεῖ νὰ γίνεται λόγος) :

"Ω ἐσεῖς μάρτυρες γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια.
'Εμπιστευμένοι στὴν 'Αλήθεια καὶ στὸν Καιρό.
Πρόσκαιρον εἶναι τὸ βάρος τοῦ ζυγοῦ,
"Ομως ἡ δικαιοσύνη εἶναι αἰωνία !

Αὐτὴ ἡ μικρὴ παρέκβαση μοῦ φάνηκε ἀπαραίτητη. Πρὸ πάντων γιὰ τὴ μερίδα ἐκείνη τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, ποὺ ἀντικρύζει τὴ νεωτάτη ποίηση μ' ἕνα σήκωμα τῶν ὤμων, μ' ἕνα χαμόγελο καὶ μὲ μιὰν ἔπαρση, προσφεύγοντας πάντα στὸ κλασικὸ μέτρο. "Ομως τὸ μέτρον αὐτὸ εἶναι ἐσφαλμένο. 'Η σημερινὴ ποίηση τῶν ἐξπρεσσιονιστῶν δὲν εἶναι διόλου πιὸ ἀκατάληπτη ἢ πιὸ ἀλλόκοτη ἀπὸ τὸ ὁποιοδήποτε ὑμνητικὸ ἢ ἐκστατικὸ ποίημα τοῦ Γκαῖτε, μὲ τὶς βασικὲς ἀρχὲς τοῦ ὁποίου ἐφάπτεται καὶ αὐτή. Πολλὲς μεμονωμένες ἐμφανίσεις της εἶναι ἄνοστες καὶ δυσάρεστες. Αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐμποδίζῃ ἀπὸ τοῦ ν' ἀναγνωρίζωμε, πὼς ὁ πυρῆνας της εἶναι γνήσιος, ὅπως κάθε γνησίας ποιήσεως. Πὼς ὡς ἀντίδραση ἐναντίον τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τοῦ ρασιοναλισμοῦ τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς ἦταν καὶ εἶναι ἱστορικῶς ἀναγκαία. Καὶ πὼς ἀξίζει καὶ χρειάζεται τὴν ὑποστήριξη τοῦ λαοῦ. 'Από ἀπόψεως πολιτισμοῦ βρισκόμαστε σήμερα σὲ μιὰν ἔκταση ὅλο ὑψώματα. Μόνον ὕστερα ἀπὸ καιρὸ καὶ ἡ Γερμανικὴ ποίηση, ποὺ ἐσήκωσε ἀπὸ τὴ θλιβερὴν ἐποχὴ τοῦ 70 μιὰν ἀνέλπιδη ἐπανάσταση, θὰ φτάσῃ σὲ μιὰ νέα κορυφή, ποὺ θὰ κεῖται πέραν τοῦ 'Ιμ-καὶ τοῦ 'Εξπρεσσιονισμοῦ, πάνω ἀπὸ ὅλα τὰ εἰς ισμός, ὅταν θἄχῃ φτάσει ἐκεῖ ὠθουμένη ἀπὸ τὴν ἀξίωση καὶ τὴν πρόσκληση τῶν ἀνθρώπων τοῦ καιροῦ μας, ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν κατανόηση τοῦ λαοῦ. Γιατὶ ὅταν ὁ ἕνας δὲν καταλαβαίνει πιὰ τὸν ἄλλο, τότε πέφτουν καὶ οἱ δυὸ σὲ πλανημένους δρόμους. Διαβάζετε βιβλία, Γερμανοί, βιβλία τῶν ποιητῶν σας καὶ θὰ γίνετε εὐτυχέστεροι καὶ κάποτε εὐτυχεῖς. Καὶ μὴν ξεχνᾶτε νὰ διαβάζετε τὰ βιβλία τῶν ποιητῶν ἐκείνων, ποὺ ζοῦνε **στὴν** ἐποχή σας καὶ ποὺ **τὴ** ζοῦν συγχρόνως : τῶν νέων, ποὺ ποθοῦν τὴν κοινότητα ὅλων σας, τῶν παλαιῶν, ποὺ τὸ γεροντικό τους στῆθος θερμαίνει τῆς δικῆς σας καρδιᾶς τὸ αἴσθημα.(**)

(*) Frans Werfel, ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους ἀντιπροσώπους τῆς ἐξπρεσσιονιστικῆς ποιήσεως στὴ Γερμανία. Γεννήθηκε τὸ 1890 στὴν Πράγα.

(*) Walter Hasenclever (γενν. τὸ 1890). 'Αντιπρόσωπος μιᾶς νέας πολιτικο-διδακτικῆς σχολῆς στὴν τέχνη.

(**) Τὶς τελευταῖες αὐτὲς γραμμὲς θὰ μποροῦσε νὰ τὶς παραλείψῃ κανείς, ὡς ἐκφέγουσες ἀπὸ τὸ κυρίως θέμα καὶ ἐνδιαφέρουσες τὸν κριτικὸ προσωπικῶς πλέον, ὡς ἀπολογητη ἀφ' ἑνὸς τῆς ἐξπρεσσιονιστικῆς σχολῆς καὶ ὡς νέον ἀφ' ἑτέρου (ὁ Klabund εἶναι μόλις τριάντα ἐτῶν) ποὺ θέλει φυσικὰ νὰ γνωρισθῇ καὶ νὰ ἐπιβληθῇ μιὰν ὥρα ἀρχήτερα, μόλο ποὺ δυό του μυθιστορήματα ἔχουν ἤδη δεόντως ἐκτιμηθῇ. Τὶς ἀφήσαμε ἐντούτοις γιατί, ἐκτὸς μερικῶν ἀληθειῶν ποὺ κρύβουν, μπορεῖ νὰ χρησιμεύσουν καὶ σὲ μερικοὺς ἀμαθεῖς γέροντες καὶ ἀμαθεστέρους ἀκόμη γεροντάζοντες νέους στὸν τόπο μας, ποὺ ἐκπλήσσονται σὲ κάθε φωνὴ διαμαρτυρίας ποὺ ὑψώνεται ἐναντίον τῆς δημοσιογραφικῆς καὶ φιλολογικῆς ρουτίνας ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, πού, παρακολουθώντας τὴν ἔξω ζύμωση, ἐκφράζουν τὴ λύπη τους γιὰ τὴ δική μας ἀδράνεια καὶ κατάντια.

Ο ΦΑΟΥΣΤ

Ξεκινήσαμε μὲ ἀφετηρία τὴ λυρικὴ ποίηση τοῦ Γκαῖτε· θέμε νὰ γυρίσωμε πίσω σ' αὐτήν. Πάντα γυρεύομε νὰ στραφοῦμε πρὸς αὐτὴν καὶ πάλι. Γιατὶ κάθε μονοπάτι πρὸς αὐτὴν εἶναι σὰν τὸ γνώριμο δρόμο τοῦ τόπου μας, ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ στὸ πατρικό μας σπίτι. Μὲ τὸ ἐξαισιώτερον ἴσως γκαιτικὸ ποίημα, τὸ τραγούδι τοῦ πυργοφύλακα, βρισκόμαστε ἤδη ἀνάμεσα στὸ «Φάουστ», τὸ στρογγυλότερον ὄγκο, τὴν πλέον ἐμψυχωμένη συμπύκνωση τῆς γερμανικῆς ὑποστάσεως. Ἀνάμεσα στὸ δρᾶμα αὐτὸ βλέπομε τὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ σὲ χίλιες μορφές· εἶναι ὁ νεαρὸς δόκτωρ Φάουστ, πού, κουβεντιάζοντας νοερά, συργιανίζει τὶς Κυριακὲς μπροστὰ στὸν πυλῶνα τοῦ Στρασβούργου κι' ὅμως κρατᾶ τὰ μάτια του διάπλατα ἀνοιγμένα, γιὰ νὰ βλέπη τὰ ὄμορφα κορίτσια τῆς Κυριακῆς. Εἶναι ὁ Γκαῖτε, ποὺ μὲ τοὺς συμφοιτητάς τους Φρὸς καὶ Μπράντερ μεθοῦσε στὸ ὑπόγειο καπηλεῖο τοῦ Δημαρχείου τῆς Λειψίας, ὡς ποὺ ξαπλωνόταν κάτω ἀπ' τὸ τραπέζι. Εἶναι ὁ Γκαῖτε, ποὺ ἀπεπλάνησε τὴ Φρειδερίκα—Γκρέτχεν, ποὺ ἔζησε πολλὲς βαλπούργειες νύχτες στὴν Τυρίγγη καὶ στὸ Χάρτς, ποὺ ἔδρασεν ὡς ὑπουργὸς στὴν αὐλὴ τοῦ μεγάλου δουκὸς καὶ ποὺ τέλος σὰν ἕνας Φιλήμων, μπόρεσε νὰ σχηματίση τὴ μακαρία βεβαιότητα, πὼς ἔφερε ὅλη τὴ σοδειά, ἴσαμε καὶ τὸ τελευταῖο ἀστάχυ, στὸ σιτοβολῶνα. Ἡ ἰδέα τοῦ Φάουστ εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἀνθρώπου ὁλοφάνερα. Ἀπὸ πνιγηρὰ σκότη ἀναβαίνει ψηλὰ πρὸς τὸ φῶς. Εἴτε σύννεφα συχνὰ σκιάζουν, εἴτε ὁ διαβάτης πάνω στὸν ἀνώμαλο δρόμο παραπαίει : μόνο νὰ μὴν κουρασθῇ, νὰ μὴν παραλύσῃ, μόνο ἐμπρός, ἴσα, πάντα ἐμπρός. Ὁ δρόμος εἶναι ὁ σκοπός. Ἡ θέληση—αὐτὸ εἶναι τὸ μέσον.

Ἐκεῖνον, ποὺ ἐκουράστηκε, γιατὶ προσπάθαε πάντα,
Ἐκεῖνον μοναχὰ θ' ἀπολυτρώσωμε,

τραγουδοῦν οἱ ἄγγελοι στὶς ὑψηλότερες σφαῖρες, φέροντας τοῦ Φάουστ τὸ ἀθάνατο. Ὅποιος ἔτυχε νὰ δῇ καμμιὰ φορὰ σ' ἕνα θέατρο ἀνδρικέλλων, ὅπως αὐτὰ ποὺ γυρίζουν ἀκόμα στὰ ἐμπορικὰ ἐπανηγύρια τῆς Βαυαρίας, τὸ παλιὸ παιχνίδι γιὰ τὸ δόκτορα Φάουστ, νὰ ξετυλίγεται στὴν ἐντελῶς πρωτόγονη μορφή του, αὐτὸς θὰ ξέρη, πόσα χρωστᾶ ὁ Γκαῖτε σ' αὐτὸ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὕλης καὶ ἀπὸ ἀπόψεως συνθέσεως. Ἀπεμάκρυνε τὸν Κάσπερλ, ὑπηρέτη τοῦ Φάουστ στὸ παιγνίδι τῶν ἀνδρικέλλων, ἀπὸ τὸν κύκλο του καὶ μετεβίβασε τὸ ρόλο του στὸ Μεφιστοφελῆ. Παρὰ τὸν Γκαῖτε, σηκώνει τὸ παιγνίδι αὐτὸ τῶν ἀνδρικέλλων, ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, ἀκόμα καὶ σήμερα κάθε κριτική. Ὁ φασουλῆς (Κάσπερλ) καὶ ὁ Φάουστ: ἡ ἀντιπαράταξη τοῦ κωμικοῦ καὶ τοῦ τραγικοῦ χαρακτῆρος τῆς γερμανικῆς ζωῆς : αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀπόδειξη γιὰ τὴν ἀφελῆ πνευματικότητα τοῦ ποιητοῦ τῶν ἀνδρικέλλων, ὁ ὁποῖος στηρίχθηκε πάνω στὸ λαϊκὸ περὶ τοῦ δόκτορος Φάουστ βιβλίο, ποὺ φάνηκε τὸ 1587, καὶ στὶς ἀποκρηάτικες φάρσες τοῦ μεσαιῶνος.

ΓΙΑΤΙ ΣΑ ΜΕΝΗ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΒΟΥΒΟΣ ΣΤΗ ΣΥΜΦΟΡΑ ΤΟΥ...

Στὸν «Γκαίτς φὸν Μπερλίχιγγεν» (πρωτοφάνηκε τὸ 1773) ὁ Γκαῖτε ἔγραψε κατὰ τὸ σαικσπηρικὸ ὑπόδειγμα τὸ πρῶτο σκηνικὸ δρᾶμα καὶ κατεμέρισε τὴν αὐστηρὴ καὶ παλιὰ ἀρχιτεκτονικὴ φόρμα ἑνὸς Λέσσιγκ σὲ πολλὲς ξέχωρες ζωντανὲς σκηνές, ποὺ τὰ φῶτα τους συνενώνονται στὴν τελικὴ σκηνὴ σὲ μιὰ μεγάλη φλόγα. Ὁ «Ἔγμοντ» (πρωτοφάνηκε τὸ 1788) δείχνει μιὰ συγγένεια μὲ τὸν Γκαῖτς στὸ σκηνικὸ μέρος καὶ στὸ χαρακτηρισμό. Μὲ τὴν ἠθική του δύναμη ὁ ὑποκείμενος (Ἔγμοντ) ὑψώνεται πάνω ἀπὸ τὸν τυραννικὸ νικητὴ (Ἄλβα). Ἡ ἀγάπη τοῦ Ἔγμοντ σ' ἕνα μικρὸ κορίτσι τῆς μεσαίας τάξεως, συμβολίζει τὴν ἀγάπη τοῦ Γκαῖτε στὴ Χριστιάνα. Στὶς τελευταῖες μελοδραματικὲς εἰκόνες, τοῦ παρουσιάζεται στὸ δρόμο του πρὸς τὸ ἰκρίωμα ἡ Ἀγαπημένη, κρατώντας στὰ χέρια της τὰ σύμβολα τῶν δυὸ ὑψίστων ἰδανικῶν : τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Πλάϊ στὸ Φάουστ, ἀξίζει, μεταξὺ τῶν γκαιτικῶν δραμάτων, ἡ «Ἰφιγένεια» τὸ στεφάνι. Ἡ Γκρέτχεν στὸ Φάουστ εἶναι ἕνα ἔρημο παιδί, γεμᾶτο ἀνεπίγνωστη ἀγνότητα καὶ παρθενία· στὴν Ἰφιγένεια ἡ ἀγνότης γίνεται συνειδητή, ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν πιὸ ἔντονη θέληση καὶ τὴν πιὸ ἐσκεμμένη καὶ ἀπὸ βαθὺ αἴσθημα πηγάζουσαν ἀλήθεια. Καλύτερα νὰ ὑποφέρῃς τὸν πόνο, παρ' ἔστω καὶ νὰ σκέπτεσαι τὸ κακό, ἢ νὰ ζητᾶς νὰ φτάσῃς στὴν Εὐδαιμονία μὲ τὸ ψέμμα: αὐτὸ εἶναι τὸ θεματικὸ μοτίβο της. Γλωσσικῶς εἶναι τὸ ἔργο ἀπὸ τὴν πρώτη ἴσαμε τὴν τελευταία του σειρὰν ἄρτιο. Ἀντιχοῦν σ' αὐτὸ οἱ ὡραιότεροι ἴαμβοι τῆς γερμανικῆς γλώσσης, καὶ ἂν ποτὲ θελήσουν Γερμανοὶ ποιηταὶ νὰ γράψουν πάλιν ἰάμβους, ἂς διαβάσουν τότε πρὶν τὴν Ἰφιγένεια καὶ θὰ παραιτηθοῦν ντροπιασμένοι τοῦ σκοποῦ των. Τὸ δρᾶμα «Τάσσος» συγγενεύει κάπως μὲ τὴν Ἰφιγένεια: ἀπὸ ἀπόψεως στὺλ καὶ πνευματικῶς. Ἡ ὑπόθεσή του πρέπει νὰ ξετυλίγεται σὲ μιὰ μεσαιωνικὴν αὐλή: ὅμως στὴν πραμγματικότητα ξετυλίγεται μέσα στὴν ἴδια τὴν καρδιὰ τοῦ ποιητοῦ. Οἱ πριγκηπέσσες εἶναι πλάσματα τῆς δικῆς του φαντασίας, κι' ἀκόμα καὶ ὁ ἐχθρὸς Ἀντόνιο ξεπροβάλλει ἀπὸ μιὰ σκοτεινὴ γωνιὰ τῆς αἰσθηματικῆς ζωῆς του. Τὸ ἔθνος ὑποδέχθηκε μὲ ἀρκετὴ ψυχρότητα τὴν «Ἰφιγένεια» καὶ τὸν «Τάσσο»: ἡ ἐπανάσταση στὴ Γαλλία κρατοῦσε τὸν κόσμο σὲ μιὰ πυρετώδη ἔνταση. Πολὺ ὕστερα ἀπὸ αὐτήν, ἔχομε πάλι μιὰ νέαν ἐπανάσταση, ποὺ δὲν ὑστερεῖ ἐκείνης στὴ βία: τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ πολίτου, ποὺ ἐπηκολούθησε τοῦ 1789, πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἐργάτου. Ὅμως πάνω ἀπὸ ὅλες τὶς ἐπαναστάσεις θὰ ἐπιζήσῃ τὸ ἱερὸ χαμόγελο τῆς Ἰφιγενείας καὶ ἡ κραυγὴ τοῦ ποιητοῦ στὸν Τάσσο :

Γιατί, σὰ μένῃ ὁ ἄνθρωπος βουβὸς στὴ συμφορά του,
Σὲ μένα λέει κάποιος θεὸς νὰ τραγουδῶ ὅ,τι πάσχω.

Γιατὶ ἐδῶ δὲν πρόκειται πλέον γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση μιᾶς τάξεως ἢ μιᾶς φυλῆς, μὰ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Γκαῖτε δὲν ἦταν καθόλου πολιτικὸς μὲ τὴν αὐστηρὴ τῆς λέξεως ἔννοια. Στὰ «Σχολικὰ καὶ πλανητικὰ χρόνια τοῦ Γουλιέλμου Μάϊστερ», σ' αὐτὸν τὸν διάπλατα ἀνοιγμένον ἠθογραφικὸ πίνακα τῆς ἐποχῆς του, οὔτε μιὰ φορὰ δὲ θίγεται ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ κράτος ἢ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ κράτους. Τὸ θέατρο στέκει στὸ κέντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὁ ἥρως ἀναπτύσσεται ἀπὸ τὸ θέατρο στὴ ζωή, ἀπὸ τὸ φαίνεσθαι στὸ εἶσθαι. Τρυφερές, χαϊδευτικὲς γυναῖκες, ὅπως ἡ Φιλίνη καὶ ἡ Μινιόν, ἀκολουθοῦν καὶ ξεπροβοδοῦν τὸ δρόμο του. Ὅπως τὰ «Σχολικὰ χρόνια» μὲ τὴν ὑπερεκχειλίζουσαν ἀφθονία τους ἀποτελοῦν τὸ προζαϊκὸ ἀντίστοιχο τοῦ Φάουστ, ἔτσι καὶ οἱ «Wahlverwandtschaften» ἀποτελοῦν μὲ τὴ συμπύκνωση καὶ τὴ φωτεινὴ συντομία τους τὸ ἀντίστοιχο τῆς Ἰφιγενείας.

Ὁ Γκαῖτε πέθανε μετὰ τὴν ἀποπεράτωση τοῦ Φάουστ του σὲ ἡλικία 83 ἐτῶν, στὶς 22 Μαρτίου 1832.

(Μετάφραση) Λ. Κ.

ΑΠΟ ΜΙΑΝ ΟΜΙΛΙΑ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ BAUDELAIRE

(Ἡ ἀρρώστεια του.—Τὸ οἰκονομικό του ἀδιέξοδο)

Χάρις στὸ θόρυβο ποὺ προκάλεσε ἡ ἔκδοση τῶν «Fleurs du Mal» ὁ Baudelaire γίνεται πασίγνωστος. Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ (1857—1865) εἶναι ἡ πιὸ γόνιμη τῆς ζωῆς του. Ποτὲ δὲν εἶχε ἐργασθεῖ μὲ τόσην ὄρεξη. Τότε γράφει τὰ θαυμάσια πεζὰ ποιήματά του, τὶς καλλίτερες αἰσθητικές του μελέτες, νέες μεταφράσεις τοῦ Πόε, καὶ τὸ πρῶτο μέρος τῆς διασκευῆς του τῶν «Τεχνικῶν Παραδείσων» τοῦ περιφήμου Ἄγγλου ὀπιομανοῦς Ντὲ Κίνσεϊ.

Ἡ ἠθική του κατάσταση καὶ ἡ οἰκονομικὴ εἶναι ὅσο ποτὲ καλές. Ὅμως οἱ κόποι τόσων ἐτῶν τὸν ἔχουν ἐξαντλήσει, καὶ ἡ τρομερὴ ἀρρώστεια ἀπ' τὴν ὁποία θὰ πέθαινε λίγα χρόνια ἀργότερα, ἀρχίζει νὰ παρουσιάζει τὰ πρῶτα ἐπικίνδυνα συμπτώματά της. Ὅση ὄρεξη κι ἂν ἔχει νὰ ἐργασθεῖ ἐξακολουθητικά, δὲν τὸ κατορθώνει. Ἐργάζεται κατὰ διαλείμματα μόνον, καὶ μὲ πόσο ἀγῶνα ! Τὸ 1862, γράφει τὰ τρομερὰ αὐτὰ λόγια στὸν φίλο του Πουλὲ Μαλασσίς : «Ἐκαλλιέργησα τὸν ὑστερισμό μου μὲ ἡδονὴ καὶ τρόμο. Ἡ σκοτοδίνη ἐξακολουθεῖ, καὶ σήμερα 23 Ἰανουαρίου, αἰσθάνθηκα ἕνα φρικτὸ προμήνυμα, αἰσθάνθηκα νὰ περνᾶ ἀπὸ πάνω μου θροΐζοντας τὸ φτερὸ τῆς ἠλιθιότητος» (¹)

Τὴν ἀσθένειά του ὁ Baudelaire τὴν ἀπέδιδε κατὰ μέγα μέρος στοὺς γονεῖς του, καὶ ἰδίως στοὺς προγόνους του. «Οἱ πρόγονοί μου, γράφει, στὸ ἡμερολόγιό του, ὑστερικοὶ ἢ παράφρονες, πέθαναν σὲ πολυτελεῖς αἴθουσες, θύματα τῶν ἀγρίων παθῶν τους». «Διάβασα, λέγει στὴ μητέρα του, πολὺ προσεκτικὰ τὸ γράμμα σου, καὶ θὰ θυμᾶμαι πάντα αὐτὲς τὶς τρομερὲς νευρικὲς κρίσεις στὶς ὁποῖες ὑπόκεισαι, καὶ ποὺ ὡς τώρα δὲ θέλησες νὰ μοῦ τὶς φανερώσεις».

Φαίνεται ὅτι ὁ Baudelaire πολὺ νέος ἀκόμη εἶχε προσβληθεῖ ἀπὸ τὴν φρικτὴν ἀρρώστεια ἀπὸ τὴν ὁποία πεθάναν ὁ Heine, ὁ Maupassant καὶ τόσοι ἄλλοι.

«Στὸ Dijon, εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν μοῦ παρουσιάσθηκε, γράφει, ἐκ νέου —ὥστε εἶχε προσβληθεῖ μικρότερος—ἡ ἀρρώστεια μου καὶ ὑπεβλήθην εἰς θεραπείαν. Τώρα ξαναφαίνονται τὰ στίγματα στὸ δέρμα μου, καὶ αἰσθάνομαι μιὰ τρομερὴ κούραση σ' ὅλες μου τὶς κλειδώσεις».(²)

Τρία χρόνια ἀργότερα, ὅταν ἡ κατάστασή του ἔχει ἐπιδεινωθεῖ, γράφει στὴ μητέρα του, τὰ ὀδυνηρότατα αὐτὰ λόγια, τὰ γεμάτα ἀπελπισία: «Ποιὸς σοῦπε πὼς εἶμαι καλά; Καμμιὰ ἀπὸ τὶς ἀρρώστειες μου δὲ μ' ἀφήνει. Ἀληθινά, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βρεῖ κανεὶς πιστότερες ἐρωμένες. Ὑποφέρω ἀπὸ ἐφιάλτες, ἀπὸ ρευματισμούς, καὶ μοῦ φαίνεται πὼς ὅλοι οἱ θόρυβοι, καὶ οἱ παραμικρότεροι, ἀντηχοῦν στὸ σιῆθος μου μέσα. Φοβοῦμαι μήπως πεθάνω ἔξαφνα, καὶ τότε ἐσὺ τί θὰ γίνεις ; Φοβοῦμαι μήπως ζήσω πολύ. Φοβοῦμαι νὰ κοιμηθῶ, φοβοῦμαι νὰ ξυπνήσω. Ἀσθένειες περίεργες πού, δὲν ξέρω γιατί, αὐξάνουν τὸ μῖσος μου ἐναντίον ὅλου τοῦ κόσμου. Τώρα ποὺ σοῦ γράφω, μοῦ φαίνεται πὼς ἀδειάζει ἔξαφνα τὸ μυαλό μου· αἰσθάνομαι μιὰ ἀφηρημάδα, μιὰν ἀποβλάκωση, ἕνα βάρος κι ἕναν πόνο δυνατὸν στὸ κεφάλι μου. Σὲ λίγο θὰ μὲ πιάσει σίγουρα ἡ σκοτοδίνη».

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀρρώστεια ποὺ καθιστᾶ μαρτυρικὴ τὴ ζωὴ τοῦ Baudelaire, σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ γράφει πὼς κάθε λεπτὸ ποὺ περνᾶ τοῦ δείχνει ὅλο καὶ πιὸ πολὺ πὼς δὲν ἔχει πιὰ ὄρεξη νὰ ζήσει. Ἀναρίθμητα εἶναι τὰ καθημερινὰ βάσανά του. Ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἐρωμένη του ἀπ' τὴν ὁποίαν ὑφίσταται τὰ πάνδεινα, εἶναι καὶ κυριολεκτικῶς πνιγμένος στὰ χρέη. Ὅ,τι κι ἂν κάνει, ὅσο κι ἂν ἐργασθεῖ, τοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ξεχρεωθεῖ. Πουθενὰ δὲ βρίσκει, ἐξ αἰτίας τῶν χρεῶν του, ἡσυχία. «Ἄλλαξα, γράφει στὴ μητέρα του, 6 δωμάτια τὸν μῆνα αὐτόν, καὶ τί δωμάτια !» Πῶς νὰ ὀνομάσω δωμάτιο, λέγει, μιὰ τρύπα χωρὶς ἔπιπλα, ὅπου τὰ βιβλία μου ἀπὸ ἔλλειψη χώρου σέρνονται κατὰ γῆς ;»

Οἱ δανειστές του εἶναι ἀδυσώπητοι. «Ἀναγκάστηκα νὰ μείνω ἔξη ὁλόκληρες μέρες κρυμμένος γιὰ νὰ μὴ μὲ πιάσουν. Χρωστῶ 30 χιλιάδες φράγκα, ποὺ ἂν ἔχω τὸ δυστύχημα νὰ ζήσω, θὰ διπλασιασθοῦν. Πῶς νὰ τὶς ἐξοφλήσω;» Γιὰ νὰ βελτιώσει κάπως τὴν οἰκονομικὴ του θέση καταφεύγει στὰ πιὸ ἐξευτελιστικὰ μέσα. Ζητεῖ δανεικὰ ἀπ' ὅπου μπορεῖ, παίρνει προκαταβολὲς γιὰ τὰ ἔργα του.

Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Baudelaire—μιὰ ἀλληλογραφία ἀρκετὰ ὀγκώδης—ἀποτελεῖται τὸ περισσότερο ἀπὸ γράμματα, ὅπου δὲ γίνεται λόγος παρὰ μόνον γιὰ δάνεια, ἐξόφληση χρεῶν, τρόπους ἐξευρέσεως χρημάτων. Εἶχε δίκαιο ὅταν ἔλεγε ὅτι τὸ μόνο κοινὸ ποὺ παρουσίαζε μὲ τὸν Μπαλζάκ, ἦταν ἡ ἀνέχεια καὶ τὰ διαρκῆ σχέδια γι' ἀπόκτηση περιουσίας.—Ἀπ' τὴν «Ἕνωση τῶν Συγγραφέων, ζῆτεῖ διαρκῶς διάφορα μικροποσὰ ἀπέναντι εἰσπράξεων ποὺ θὰ ἔκανε ἀπὸ τὴν ἔκδοση διηγημάτων καὶ ἄρθρων του, ποὺ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν τἄγραφε. Ἐπειδὴ τὰ ἔργα του τὰ ποιητικὰ τοῦ ἀποφέρουν ἐλάχιστα, καταστρώνει διαρκῶς, γιὰ νὰ βελτιώσει τὴν οἰκονομική του θέση, σχέδια δραμάτων, καὶ μυθιστορημάτων κυρίως, γιατὶ τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἀκριβοπληρώνωνταν,γιατὶ ὅλα πουλιοῦνταν καλὰ ἢ κακὰ καὶ τότε ὅπως καὶ τώρα. Εἶναι ἀνεξάντλητος σὲ συνδυασμούς! Καὶ τί δὲν μηχανεύεται ! Ἔχει εἴκοσι θέματα γιὰ μυθιστορήματα, τέσσερις τόμους διάφορα ἀποσπάσματα, τὴ βιογραφία του, καὶ ὅσο γιὰ θεατρικὰ ἔργα, ἐπειδὴ δὲν θεωρεῖ τὸν ἑαυτό

(¹) Ἀλληλογραφία Baudelaire. «Revue de Paris» 1917. Στὸ περιοδικὸ αὐτό, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ θανάτου τοῦ Baudelaire, ἐδημοσιεύθη μεγάλο ἀνέκδοτο μέρος τῆς ἀλληλογραφίας του.

(²) Ὁ Baudelaire ἀπέθανε ἀπὸ γενικὴ παραλυσία συνέπεια τῆς συφιλίδος ἀπ' τὴν ὁποίαν νεώτατος εἶχε προσβληθεῖ.

του ἱκανὸ νὰ βρεῖ μιὰν ὑπόθεση, ἐπάγγελμα ποὺ τελείως ἀγνοοῦσε ὁ Baudelaire, ἀναγκάζεται νὰ καταφύγει σὲ συνεργάτη, «τὸν πιὸ γνωστὸ καὶ φυσικὰ καὶ τὸν πιὸ βλάκα», γράφει. Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ σχεδιαζόμενα ἔργα του, σοφίζεται τοὺς πιὸ χτυπητοὺς τίτλους, βρίσκει ὑποθέσεις ἐξωφρενικὲς μὲ πλοκὴ πρωτοφανῆ, μὲ ἥρωας ἐκκεντρικούς, ρωμαντικούς, κακούργους. Ὡς καὶ λιμπρέττα γιὰ ὄπερα εἶναι ἕτοιμος νὰ γράψει, μόνο καὶ μόνο γιὰ ναῦρει κάποιαν ἀνακούφιση, ν' ἀνασάνει λίγες στιγμές.—«Πῶς νὰ ζήσω, ἀναφωνεῖ σ' ἕνα γράμμα πρὸς τὴ μητέρα του, ὅταν τοὺς δύο αὐτοὺς μῆνες, ἀπὸ τὶς 2400 φρ. ποὺ εἰσέπραξα, ἀναγκάσθηκα νὰ δώσω τὶς 2000 γιὰ ἐξόφληση χρεῶν ; Ἂν δὲν ἤμουν, ἐξακολουθεῖ, χρεωμένος ὄχι μόνον θὰ εἴμουν πλούσιος, μὰ καὶ θὰ μποροῦσα νὰ βοηθήσω καὶ σένα καὶ τὴν κακομοίρα τὴν Jeanne(¹). Εἶμαι τόσο δυστυχής, γιατὶ νὰ μὴν μπορῶ νὰ δώσω τέλος στὰ τόσα μου βάσανα, νὰ βρῶ τὴ λήθη, στὴν ἀπέραντη μαύρη ἀνυπαρξία ; Μὰ πῶς νὰ τολμήσω τέτοιο πρᾶμα, ἀφοῦ ***τώρα καὶ μόνο*** ποὺ στὸ γράφω, τρέμω μὴ σὲ θανατώσω ; Κι' ὅμως παρ' ὅλ' αὐτὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ μὲ ζηλεύουν ! Τὸ φιλολογικό μου ὄνομα εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ στερεά. Ὅ,τι καὶ ἂν γράψω, δημοσιεύεται, ἂν καὶ τὸ εἶδος τὸ δικό μου δὲν εἶναι γιὰ τὸν πολὺ κόσμο».

Ἡ δυστυχία του ὅσο πάει καὶ μεγαλώνει. Περνᾶ μέρες αὐτὸς ὁ φιλήδονος, αὐτὸς ὁ γεννημένος γιὰ ὅλες τὶς ἀπολαύσεις, ὁ ὑπέροχος καλλιτέχνης. Ὁ αἰσθαντικώτατος ποιητής, περνᾶ μέρες ἀφαντάστου τραγικότητος, φρικιαστικῆς ἀνεχείας.

«Τὴν τελευταία φορά, γράφει στὴ μητέρα του, ποὺ μοῦ ἔστειλες 15 φρ. εἶχα νὰ φάω δυὸ μέρες, καὶ κρατιόμουν χάρις στὸ πιοτό, ἐγὼ ποὺ σιχαίνομαι τὰ πιοτά. Ὅμως καὶ αὐτὰ ἀκόμα, ποὺ βοηθοῦν στὸ σκότωμα τοῦ καιροῦ ἀλλ' ὄχι καὶ τοῦ πόνου, ἂν καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ πιοτὰ ποὺ μᾶς βυθίζουν στὸ λήθαργο τῆς λησμονιᾶς, πρέπει νἄχεις χρήματα γιὰ νὰ ταγοράσεις !» Σ' ἄλλο γράμμα του τῆς γράφει : «σοῦ γράφω μὲ χέρια ξερὰ σὰν ξύλα ἀπὸ τὸ κρύο. Ἔξω χιονίζει καὶ ἀναγκάσθηκα νὰ κάψω λίγα παληά μου βιβλία γιὰ νὰ μὴν πεθάνω ἀπ' τὴν παγωνιά. Κι ὡς νὰ μὴ φτάναν ὅλ' αὐτά, ἔχω κι ἕνα δανειστή μου ποὺ μὲ κυνηγᾶ γιὰ τὴν ἐξόφληση ἑνὸς χρέους ποὺ ἔλιγε χθὲς ἡ διορία του, κι ἔχω κι ἕνα ἄλλο στὸ τέλος τοῦ μηνός». Τοῦ λείπουν καὶ τ' ἀπολύτως ἀναγκαῖα ὄχι γιὰ νὰ ἐργασθεῖ, μὰ γιὰ νὰ ***διατηρηθεῖ*** τοὐλάχιστον στὴ ζωή ! Ὅλη τὴ μέρα του τὴ σπαταλᾶ σὲ μάταιες προσπάθειες ἐξευρέσεως χρημάτων. «***Πρέπει νἄχεις χρῆμα, γιὰ νὰ κερδίσεις χρῆμα***», ἀναφωνεῖ μὲ ἀπόγνωση. Παρ' ὅλ' αὐτὰ δὲν ἀπελπίζεται τελείως. Ἔχει στιγμὲς ποὺ αἰσιοδοξεῖ. Πιστεύει σὲ κάποια ἀπροσδόκητη τύχη, σ' ἐκδότη ποὺ θὰ παρουσιασθεῖ καὶ θὰ τοῦ προσφέρει ποσὰ μυθώδη γιὰ ν' ἀγοράσει τὰ ἔργα του. «Στὸ τέλος τοῦ μηνὸς θὰ εἶμαι πλούσιος, γράφει, ὅμως ὡς ποὺ νἄρθει ἡ μέρα ἐκείνη, θὰ εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ βασανίζωμαι καὶ ν' ἀδρανῶ. Ὤ, τὴν ξέρω πολὺ καλὰ τὴν ἱστορία αὐτή : εἶναι ἡ ἱστορία ὅλων αὐτῶν τῶν τελευταίων δέκα ἐτῶν».

Ἡ δυστυχία ἑνὸς κοινοῦ ἀνθρώπου δὲ μᾶς συγκινεῖ τόσο, ὅσο ἡ δυστυχία ἑνὸς ἀνωτέρου ἀνθρώπου ποὺ ἔχει συνείδηση τῆς ἀξίας του, τῆς μεγαλοφυΐας του, καὶ ὅμως εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑφίσταται μιὰ μοῖρα τόσο τυραννική. Ἡ συνείδηση αὐτὴ δὲν τοῦ αὐξάνει τὴν ὀργὴ καὶ τὸ μῖσος του μόνον, ἐναντίον ὅλων ἐκείνων ποὺ εἶναι οἱ αἴτιοι τῆς ἐλεεινῆς του ζωῆς, μὰ καὶ τὸν κάνει νὰ αἰσθάνεται ὅλο καὶ πιὸ βαθειά, ὅλο καὶ πιὸ ὀδυνηρὰ ἕνα εἶδος ντροπῆς γιὰ τὴν πληγωμένη του ἀξιοπρέπεια. «Ἄμποτε, γράφει τῆς μητέρας του, ἄμποτε νὰ μὴ μάθει ποτὲ κανείς, οὔτε σύγχρονός μου, οὔτε κατοπινός,—γιατὶ εἶμαι βέβαιος πῶς τὸ μέλλον μοῦ ἀνήκει—νὰ μὴ μάθει κανεὶς τὰ ὅσα σοῦ ἐξιστορῶ γιὰ τὴν οἰκτρή μου κατάσταση». Ἔχει τόση συναίσθηση τῆς ἀξίας του, ὥστε συστήνει στὴ μητέρα του νὰ μὴ χάνει τίποτε ἀπ' ὅ,τι τῆς ἀποστέλνει, γιατί, ποιὸς ξέρει τῆς λέει, ἂν μιὰ μέρα δὲν θεωρηθεῖς εὐτυχὴς νὰ ἔχεις στὰ χέρια σου ὅ,τι δήποτε δικό μου. «Ἡ ποιητική μου δόξα, γράφει στὴν ἰδία, μεγαλώνει μέρα τὴν ἡμέρα. Ὅταν τὰ συλλογίζομαι ὅλ' αὐτὰ καὶ τ' ὅτι ὑποφέρω, μοῦ ἔρχεται νὰ συγκαλέσω οἰκογενειακὸ συμβούλιο, ἢ νὰ παρουσιασθῶ ἐμπρὸς ***σ' ἕνα ὁποιοδήποτε ἀνθρώπινο δικαστήριο*** καὶ νὰ πῶ : ἔγραψα 8 τόμους ὑπὸ τὶς φρικτότερες συνθῆκες. Εἶμαι ἱκανὸς νὰ κερδίσω τὴ ζωή μου, ὅμως μὲ δολοφνοῦν τὰ χρέη τῆς ζωῆς μου !»(¹)

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

(¹) Τὴν περίφημη κρεολὴ ἐρωμένη του, τὸ «Μαῦρο Εἴδωλο» ὅπως τὸ λέγαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔζησε περὶ τὰ εἴκοσι χρόνια.

(¹) Ὁ Baudelaire μόλις ἐνηλικιώθηκε ἔγινε κάτοχος 75 χιλ. φράγκων ποὺ τοῦχε ἀφήσει ὁ πατέρας του. Τὴν περιουσίαν αὐτὴ ὁ ποιητὴς τὴν ἐξώδεψε σὲ δυὸ χρόνια, καὶ σώθηκε μόνο κάποιο μικρὸ ὑπόλοιπο χάρις στὴν ἐπέμβαση τῆς μητέρας του καὶ τοῦ κηδεμόνος του Ancelle, οἱ ὁποῖοι συνεκάλεσαν οἰκογενειακὸ συμβούλιο καὶ τὸν ἔθεσαν ὑπὸ κηδεμονίαν. Ἀφοῦ σπατάλησε τὴν περιουσία του ἀναγκάσθηκε νὰ συνάψει δάνεια ποὺ τὰ ἐξοφλοῦσε σ' ὅλη του τὴν ζωή.

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ = = = = = = = = = = = = =
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΡΤΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ = = =

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΔΡΧ. 10.—
» » ΕΞΗ ΜΗΝΕΣ » 5.—
ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΛΕΠΤΑ 75.

Γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ ἀνάλογα ἀφοῦ ὑπολογιστεῖ καὶ τὸ γραμματόσημο.

ΘΕΑΤΡΟ

ΕΡΡΙΚΟΥ ΙΨΕΝ : «***Ἔντα Γκάμπλερ»—Δρᾶμα σὲ τέσσερα μέρη—Μεταφραστὴς Λέων Κουκούλας —(Τιμητικὴ παράσταση Μαρίκας Κοτοπούλη)***. Στὶς 30 Σεπτεμβρίου, ἀνεβάστηκε ἀπ' τὸ θίασο Κοτοπούλη ἡ «Ἔντα Γκάμπλερ», τὸ περίφημο ἔργο τοῦ μεγάλου Νορβηγοῦ, μεταφρασμένο ἀπ' τὸν ποιητὴ κ. Λέοντα Κουκούλα, ποὺ ἔκανε καὶ μιὰ μελετημένη καὶ ἰσόρροπη εἰσήγηση τοῦ ἔργου, ἀναλύοντας τὸ «ψυχολογικὸ πολύπτυχο», γιὰ νὰ μεταχειριστοῦμε τὴ φράση του, τῆς ἡρωΐδας τοῦ Ἴψεν, ἐνῶ—δυστυχῶς—τὸ «νοήμον Ἑλληνικὸν κοινὸν» χασμουριόταν ἀπὸ κάτω, ἢ κύτταζε τί φοροῦσαν οἱ διπλανοί του.

Φυσικὰ ἐδῶ δὲ θὰ διηγηθοῦμε τὴν ὑπόθεση τοῦ ἔργου, οὔτε θὰ προσπαθήσουμε νἀποκαλύψουμε τὴν ἐσωτερικότητα τῆς ἡρωΐδας, αὐτῆς τῆς ἰδιότυπης ἀνθρώπινης ψυχῆς, γιὰ τὴν ὁποία ἡ Κριτικὴ τόσο, ὅσο γιὰ καμμιὰν ἡρωΐδα τοῦ Ἴψεν, ἀπασχολήθηκε. Θὰ ποῦμε λίγα μονάχα γιὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ ἔργου—ποὺ εἶναι καὶ τὸ σπουδαιώτερο—ἔχοντας πάντα ὑπ' ὄψη μας τὶς τεράστιες δυσκολίες ποὺ θὰ συναντήσῃ σὲ κάθε στιγμὴ ὁ ἑρμηνευτὴς—ἀδιάφορο ποιός. Ἡ παράξενη ψυχολογία αὐτῆς τῆς γυναίκας—τοῦ σύμβολου τῶν παλιῶν κριτικῶν—μᾶς φαίνεται ὑπερβολικὰ δύσκολο, ἂν ὄχι ἀκατόρθωτο, νἀποδωθῇ τέλεια ἀπὸ μιὰν ἠθοποιό, ὅσο κι' ἂν ἔχει νοιώσῃ καλὰ τὸ ρόλο της, ἕναν ρόλο ἰδιότυπο καὶ πολυσύνθετο.

Ἡ Μαρίκα Κοτοπούλη μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς πέτυχε: Εἶχε στιγμὲς ποὺ τὸ παίξιμό της ἦταν ὑπέροχο—ὅπως στὸ διάλογο τοῦ β' μέρους μὲ τὴν Τέα Ἔλβστετ καὶ στὸ χωρισμό της μὲ τὸν Ἔϋλερτ Λέβπορκ, τὴν ὥρα ποὺ τοῦ δίνει ἕνα πιστόλι γιὰ «νὰ πεθάνῃ ὡραῖα !»—Ἀκόμα πολὺ καλὴ καὶ στὴν τελευταία πράξη. Ἡ εἴσοδός της στὴ σκηνή, στὴν α' πράξη, μᾶς φαίνεται πῶς θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ καλύτερη καὶ πιὸ φυσικὴ ἀκόμα.

Ὁ κ. Μυρὰτ ἄψογος στὸ ρόλο τοῦ καθηγητῆ Γιώργη Τέσμαν, ποὺ δὲ μπορούσαμε νὰ τὸν φανταστοῦμε ἀλλοιώτικα. Τὸ παίξιμό του μᾶς ξάφνισε. Εἶχε μπεῖ βαθειὰ στὸ ρόλο του, ἔτσι, ποὺ κ' ἡ παραμικρὴ κίνησή του ἦταν μετρημένη κ' ὑπολογισμένη—ἀψεγάδιαστη. Ὡς καὶ κεῖνο τὸ χαρακτηριστικὸ «πῶς ;» ποὺ βάζει ὁ ποιητὴς στὰ χείλια τοῦ σχολαστικοῦ καθηγητῆ, ἀποδόθηκε τέλεια, ἐξαίσια χρωματισμένο.—Ὁμολογοῦμε πῶς δὲ φανταζόμαστε ἕναν τόσο πετυχημένο Τέσμαν.

Ὁ κ. Ροζάν, δυστυχῶς, εἶχε τρομερὴν ἀποτυχία στὸ ρόλο τοῦ Ἔϋλερτ Λέβμπορκ. Ἦταν ἐντελῶς ἄτονος κ' ὑπερβολικὰ μονότονος, ἔτσι, ποὺ ποτὲ δὲν τὸ εἴχαμε δεῖ. Εἶχε παρανοήσει τὸ ρόλο του. Ἡ φωνή του χωρὶς κανένα χρωματισμό, οἱ κινήσεις του πάντα οἱ συνειθισμένες καὶ τὸ ὕφος του, τὸ σχεδὸν πάντα, μισοκακόμοιρο, ἂν κι' ὁ ποιητὴς δὲν παρουσίαζε τέτοιο τὸ πρόσωπό του. Ἀπ' ὅλο τὸ παίξιμό του, μὲ πολλὴ καλὴ θέληση, μόλις θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ξεχωρίσῃ λίγες στιγμὲς στὴν γ' πράξη.

Ὁ κ. Ι. Ἀποστολίδης στὸ ρόλο τοῦ νομικοῦ σύμβουλου Μπρὰκ πολὺ καλός. Τὸ παίξιμό του μετρημένο καὶ φυσικό. Γιὰ τὸν κ. Ἀποστολίδη, κάνουμε τὴν παρατήρηση, πῶς γρήγορα ἐξελίσσεται σένα καλὸν ἠθοποιό.

Ἡ κ. Χρυσοῦλα Μυρὰτ (Κυρία Ἔλβστετ) ἀρκετὰ καλὴ καθὼς κ' ἡ κ. Μερόπη Ροζὰν (Δὶς Ἰουλία Τέσμαν). Ἡ Δίδα Νίκη Μπαϊρακτάρη, στὸ ρόλο τῆς ὑπηρέτριας Μπέρτας, συμπαθητική.

Ν. Χ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Μονάχα ἡ ἀποστολὴ δυὸ ἀντιτύπων λαβαίνεται ὑπ' ὄψη).

JOHAN BOJER : «***Ὁ φυλακισμένος ποὺ τραγουδοῦσε». — Μετάφραση καὶ πρόλογος Κ. Οἰκονομίδη.—Ἀθήνα 1921. — Ἔκδοση: «Ἀθηναϊκοῦ Βιβλιοπωλείου». Χ. Γανιάρης καὶ Σια—Δρ. 3.*** Ἡ ἱστορία ἑνὸς ἀλήτη, ἑνὸς τύπου τῆς ἐποχῆς μας, ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ γεννήθηκε τέτοιος καὶ περνάει ἀνάμεσα ἀπ' τὴ ζωὴ σὰν ἕνας ἡδονιστής. Νὰ τί λέει στὸν πρόλογό του ὁ μεταφραστὴς γιὰ τὸν ἥρωα τοῦ ἔργου, κ' ἔχει ἀπόλυτο δίκηο : «Ὁ τύπος τοῦ Ἀντρέα Μπέρκετ ἀξίζει νὰ περιληφτεῖ στὴν πινακοθήκη τῶν μεγάλων, τῶν βαθυστόχαστων τρελλῶν, ποὺ βυθίζουνε σὲ σκέψες ὅσους γνωστικοὺς ἔχουν συναίστηση τῆς σχετικότητας τῆς φρονιμάδας τους. Κατάγεται ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Δὸν Κιχώτη. Προχώρησε κι' αὐτὸς μὲ τὰ μάτια καρφωμένα πάνω στὸ μυστικὸ ἄστρο κάποιου ἰδανικοῦ...»

Εἶναι ἀπ' τὰ βιβλία ποὺ κάνουν ἐντύπωση καὶ τὸ συσταίνουμε θερμά, καὶ περισσότερο, γιατὶ ὁ συγγραφέας του εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος στὸν τόπο μας. Ἡ μετάφραση καλή.

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ: «***Ἡ Βασίλισσα τοῦ Σαββᾶ», «Ἡ ἀλητεία» καὶ ἄλλα διηγήματα».—Μετάφρασις Λ. Κουκούλα.—Ἔκδοσις Β' ἐπηνξημένη.—Βιβλιοπωλεῖον Γ. Ι. Βασιλείου.—Ἀθῆναι—Δρ. 3.*** Ἕνας ἀπ' τοὺς πολλοὺς τόμους τῆς σειρᾶς τῶν «Ἐκλεκτῶν ἔργων», ποὺ ἐξαντλήθηκαν μέσα σέξη σχεδὸν μῆνες. Ἡ πρώτη ἔκδοση, περιεῖχε τρία διηγήματα : Τὴ «Βασίλισσα τοῦ Σαββᾶ», τὴν «Κυρία ἀπὸ τὸ Τίβολι» καὶ τὸν «Κρυφὸ πόνο», μεταφρασμένα ἀριστοτεχνικὰ ἀπ' τὸν κ. Λ. Κουκούλα. Τώρα στὴ β' ἔκδοση προστεθήκανε : «Ὁ Ζακχαῖος»—περίφημο διήγημα τοῦ μεγάλου Νορβηγοῦ συγγραφέα—«Στὴ Νέα Φουνλανδία» (μετάφραση τοῦ ἴδιου), καθὼς καὶ τὸ μεγάλο ὡραῖο διήγημα «Ἀλητεία», μεταφρασμένο ἀπ' τὸν κ. Α. Ἄργη.

ERNEST PÉROCHON : «***Νένα».—Μετάφραση Βιβῆς Σκούρα.—Ἀθήνα 1921.—Ἔκδοση: «Ἀθηναϊκοῦ Βιβλιοπωλείου». Χ. Γανιάρης καὶ Σία.— Δρ. 5.*** Τὸ «Ἀθηναϊκὸ Βιβλιοπωλεῖο» ἔβγαλε ἐδῶ καὶ λίγες μέρες τὴ «Νένα» τοῦ Pérochon, ποὺ βραβεύτηκε στὰ 1920 ἀπ' τὴν Ἀκαδημία Γκονκούρ. Ἡ «Νένα» εἶναι ἡ ἱστορία μιᾶς δούλας, ποὺ ἀφοσιώθηκε μὲ μιὰν ἄγρια καὶ ζηλιάρικιαν ἀγάπη στὰ παιδιὰ ἑνὸς χωρικοῦ, καὶ ποὺ διωγμένη ὕστερα ἀπ' τὴ δεύτερη γυναῖκα τοῦ ἀφεντικοῦ της, βρίσκει τὴν ἀπολύτρωσή της στὸ θάνατο. Εἶναι ἕνα τέλειο «roman rustique», δίχως ξετσιπωσιές, γραμμένο μὲ συγκρατημένο λυρισμὸ καί, τὸ σπουδαιότερο, ἀληθινό. Ὁ συγγραφέας της,

ἄγνωστος ὥς τὰ τώρα, πῆρε μαῦτὸ τὸ ρομάντζο του μιὰ ξεχωριστὴ θέση μέσα στὰ Γαλλικὰ γράμματα.

Ν. Χ.

ΒΑΡΛΕΝΤΗ: «*Τὸ κρυφὸ στρατί*»—Ποιήματα.—Ἀθήνα 1921.

ΓΙΑΝΝΗ ΚΛ. ΖΕΡΒΟΥ: «*Ρυθμοὶ ζωῆς*».—Ποιήματα.—Ἀθήνα 1921.—Δρ. 6.

ΣΑΡΛ ΝΤΙΓΚΕ: «*Ὁ Γολγοθᾶς τῆς ἀγάπης*».—Μετάφρασις: Α. Σ. Δ.—Ἔκδοσις Ζηκάκη.—Ἀθῆναι 1921. Δρ. 1.50.

ΓΟΥΣΤΑΥΟΥ ΦΛΩΜΠΕΡ: «*Σαλώμη*»—Μετάφρασις: Κ. Πρασσᾶ.—Ἔκδοσις Ζηκάκη.—Ἀθῆναι 1921.—Δρ. 1.25.

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ: «*Παγὰ λαλέουσα*» (*Μὲ πρόλογο Κ. Παλαμᾶ*).—*Ἐν Ἀθήναις, Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἄγκυρα», 1921.* Πολὺ σοφὰ ὁ κ. Παλαμᾶς καὶ πολὺ σωστὰ παραβάλλει τὰ κομψὰ τετράστιχα τοῦ κ. Νιρβάνα πρὸς τὰ θαυμαστὰ ἐπιγράμματα τῶν πιὸ παλιῶν Ἑλληνικῶν καὶ κυριώτερα τῶν Ἀλεξαντρινῶν καιρῶν. Καὶ βέβαια ἔχουν τὴ χάρη τῶν ἐπιγραμμάτων. Χωρὶς νὰ εἶναι πάντα ὅσο πρέπει πυκνά, σφιχτά, συμπλεγμένα, μᾶς δίνουν ὅλα χωρὶς ἐξαίρεση τὴν ἐντύπωση καὶ τὴ γοητεία τῶν συμμέτρων, μικρῶν, ὁμορφοσκαλισμένων, πλαστικῶν ἀναγλύφων. Ἡ λιτότητα στὴν ἔκφραση, ἡ ποικιλία, ἂν ὄχι πάντα ἡ πρωτοτυπία, στὴν ἔμπνευση, ἡ δύναμη τῆς ὑποβολῆς, ἡ κλασικὴ ἁπλότητα τοῦ στίχου, ἀποτελοῦν τὰ χαρακτηριστικώτερα θέλγητρά τους. Κι ἀκόμα ὁ ἐλαφρὰ λυπημένος, συγκρατημένος μελαγχολικὸς τόνος, ποὺ τὰ διανθίζει ὅλα σχεδόν, τοὺς δίνει τὴν σεμνὴν ὁμορφιὰ τῶν γλυκῶν συννεφιασμένων ματιῶν.

Κάποια, καθὼς ἡ «Anima rerum», ξαφνίζουν μὲ τὸ φιλοσοφικό τους βάθος. Ἄλλα πάλι, καθὼς ἡ «Μάλτα», ἡ «Ἱσπανία», ἡ «Ἀτλαντίς», «Ὁ κόλπος τοῦ Κατάρρου» κ' ἡ «Κόμη τῆς Βερενίκης» εὐχαριστοῦν μὲ τὴν ἰδιότροπη σύλληψή τους. Μὰ τὰ περσότερα μιλοῦν μὲ τὴ γλῶσσα μιᾶς συλλογισμένης καὶ θαμπῆς ὁμορφιᾶς στὴν ψυχή. Ἀπὸ τὰ καλύτερα τοῦ εἴδους αὐτοῦ τὸ «Σαπφικὸν παράπονον», ποὺ ἀντιγράφω:

Πίσω ἀπ' τὸν λόφον ἔγυρεν ἐρωτικὰ ἡ Σελήνη,
ἔσβυσε ἡ πούλια στὸν γλαυκὸ τῆς Λέσβος ἐλαιῶνα
καὶ τὰ γλυκὰ μεσάνυχτα στρώνουνε γάμου κλίνη...
Ὦ Σαπφικό παράπονο! «Ἐγὼ καθεύδω μόνα».

Ἴδια ὅμορφη κ' «Λέσβος» ἀπὸ τὸ ἴδιο θέμα ἐμπνευσμένη κι αὐτή.

Ὁ «Ἑλληνικὸς ὅρθρος» ἀκόμα, ἡ «Πρώτη πατρίδα», ἡ «Προσευχή, ἡ «Ξενητειά», οἱ «Μυκῆνες», ἡ «Κόρινθος» προσεχτικὰ μαστορεμένα, εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα τραγούδια τῆς συλλογῆς.

Ὁ «Κεραμεικὸς» κ' ἡ «Ἀττικὴ» μᾶς παρουσιάζονται μὲ τὴν ἴδια χάρη, ποὺ τοὺς ἔδωσεν ἡ ἀλάθευτη τέχνη τοῦ Παλαμᾶ.

Τὸ «Ρημάδι» ἀξιολογώτατο μὲ τὸν σοφὸ συμβολισμό του.

Τὸ προλογικὸ τραγοῦδι τέλος-ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ αὐτὸ τὸ ὀξύμωρο-ἄξιο, μ' ὅσα ἄλλα τόσο εὔκολα ξεχωρίζει κανεὶς μεσ' στὸ ἐξαίρετο αὐτὸ τομίδιο, νὰ στολίσει τὰ φύλλα τῆς Παλατίνης Ἀνθολογίας:

Ὦ θεῖα νερά, στὸν ὕπνο σας καὶ στὴν ὀργή σας θεῖα,
τοῦ καταρράχτη ὡραῖε θυμέ, τοῦ ὠκεανοῦ μανία,
μαύρη ὀπτασία τῆς Στυγός, τῆς Κασταλίας μεθύσι,
μὲς τὴν κουφάλα ἑνὸς γκρεμοῦ εἶμαι κ' ἐγὼ μιὰ βρύση.

Ι.Μ.Π.

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

ΓΙΑ ΕΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙ—Σὲ κάποιο περιοδικό, δημοσιεύτηκε ἕνα γράμμα τοῦ κ. Λέαντρου Παλαμᾶ, σχετικὰ μὲ τὸ τραγούδι του «Δανάη», ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ 14ο φύλλο μας, ὑποστηρίζοντας πὼς τὸ τραγούδι του αὐτό, δὲ δόθηκεν ἀπ' τὸν ἴδιο στὴ σύνταξη τῆς «Μούσας» κι' ὅτι κατὰ λάθος φέρνει τὴν ὑπογραφή του.

Τὸ τραγούδι αὐτό, μᾶς δόθηκεν ἀπὸ κάποιον φίλο του μὲ τὴν παράκληση νὰ δημοσιευτεῖ καὶ μεῖς, μόλη τὴν καλὴ θέληση ποὔχαμε, τὸ δημοσιέψαμε: Τώρα ἂν εἶναι γνήσιο ἢ ὄχι, ἢ ἂν φέρνει κατὰ λάθος τὴν ὑπογραφὴ τοῦ κ. Λ. Παλαμᾶ, σαὐτὸ δὲ φταῖμε μεῖς. Μονάχα λυπόμαστε κατάκαρδα γι' αὐτὸ τὸ συμβάν. Καὶ γιὰ νὰ μὴ νομιστεῖ—ὅπως μποροῦσε κανεὶς νὰ ὑποθέσει διαβάζοντας κεῖνο τὸ γράμμα του—πὼς ψυχραθήκαμε μὲ τὸν κ. Λ. Παλαμᾶ, δημοσιεύουμε σήμερα ἄλλο τραγούδι του, ποὺ μὲ πολὺ καλωσύνη μᾶς παραχώρησε.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΗΣ «ΜΟΥΣΑΣ»

Ἐπειδὴ κατὰ λάθος, σὲ μερικοὺς ἀνανεώσαντες συνδρομητές μας, δόθηκαν ἀπ' τὰ γραφεῖα Τριάντη, πρόχειρες ἀποδείξεις γιὰ τὴ συνδρομή τους, κἐπειδὴ δὲν κρατήθηκαν τὰ ὀνόματά τους, παρακαλοῦμε ὅσους ἔχουν τέτοιες ἀποδείξεις νὰ μᾶς τὶς στείλουν στὴ διεύθυνση: «Γιὰ τὴ «Μοῦσα» —Δραγατσανίου 6β'» νὰ τὶς ἀλλάξουμε μὲ ταχτικὲς τοῦ περιοδικοῦ, ἔτσι, ποὺ νὰ παίρνουν ταχτικὰ τὸ φύλλο.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ ΦΥΛΛΟ:

M. Maeterlink: «Οἱ τυφλοὶ»—Μονόπραχτο.
Max Dauthentay: «Ἡ ἐκδίκηση τοῦ Νταλὰρ»—Διήγημα.
S. Coleridge: «Κούμπλα—Χάν».
J. Eichendorf: «Τὸ δαχτυλίδι ποὺ ἔσπασε».
F. Hebbel: «Σὲ μιὰν ἄγνωστη».
C. Brentano: «Τὸ τραγούδι τῆς ὑφάντρας».

ΚΙ' ΑΛΛΗ ΔΙΑΛΕΧΤΗ ΥΛΗ

Ἀθηναϊκὸν Τυπογραφεῖον Κολοκοτρώνη 37

LA MUSE
PUBLICATION MENSUELLE — BELLES LETTRES — BEAUX ARTS — THÉATRE CRITIQUE
18 RUE DRAGATSANIOU - ATHÈNES - GRÈCE

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Διάβαμε τοῦτο τὸ μῆνα τὰ περιοδικά:

«ΔΕΛΤΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ». — Ἀθήνα 1921.—Τόμος 9, Ἀριθ. 4.—Δρχ. 6.—Περιεχόμενα: Horwath Endre: «Ἡ Φεραχοντυμένη τοῦ Σολωμοῦ», Μ. Τριανταφυλλίδη: «Πρὶν καοῦν» κλπ.

«ΛΟΓΟΣ»—Μηνιαῖο περιοδικὸ—Διευθυντής: Γιάννης Χαλκούσης. Τῆς ὕλης: Λ. Πράσινος—Γραφεῖα: Πέρα, Γεφύρι Σοκάκ, ἀρ. 29, Διαμερίσματα Μπουγδάνου—Πόλη—Συνδρομὴ χρονιατικὴ Δρ. 24, ἐξάμηνη τὰ μισά.

«ΓΡΑΜΜΑΤΑ»—*Νέα περίοδος*. Δίμηνο περιοδικὸ—Διευθυντὴς Σ. Πάργας—Γραφεῖα: Place Mohamed Aly 17—Alexandrie (Egypte).

«ΕΣΤΙΑΔΑ»—Μηνιάτικη Φιλολογικὴ ἔκδοση—Ἰδιοκτήτης καὶ Διευθυντής: Γιάννης Σγόντζος—Τῆς ὕλης: Ἀντρέας Λωΐζος—Συνδρομὴ χρονιάτικη Δρ. 20—Χίος.

«ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ» — Παιδικὸν Περιοδικὸν—Ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντής: Ἀρ. Ι. Ράλλης—Ἀθῆναι—Γραφεῖα: Ὁδὸς Εὐριπίδου, ἀρ. 6—Τιμὴ φύλλου λεπτὰ 80.

«ΦΑΡΟΣ»—Πεζοδικὸν ἐκδιδόμενον κάθε Κυριακὴν—Ἐκδότης Ν. Μεταξᾶς—Γραφεῖα: Ὁδὸς Σίντι Μιτουάλι ἀρ. 30—Ἀλεξάνδρεια (Αἴγυπτος).

«ΕΩΝ»—Δεκαπενθήμερος Φιλοσοφικὴ καὶ Μεταφυσικὴ ἐπιθεώρησις. Διευθυντὴς καὶ ἐκδότης: Α. Χατζηαποστόλου—Γραφεῖα: Ναυαρίνου 12. Ἀθῆναι.

«ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»—Περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κάθε Κυριακήν.—Διευθυντὴς καὶ Ἰδιοκτήτης Στῦρος Ν. Μουσούρης (Φῶτος Γιορύλλη)—Γραφεῖα Στοὰ Φέξη 26—Ἀθῆναι.

«LA REVUE DE L' ÉPOQUE» — Publication mensuelle illustrée d' expression et d'étude des idées, des arts et des lettres. Directeur Littéraire: Marcello—Fabri. Rue Bonaparte 13. Paris VIe.

«LA REVUE CRITIQUE DES IDÉES ET DES LIVRES»—Chaque mois en un volume de 64 pages in 8o demi—Colombier—Directeur: Jean Rivain—Abonn. étranger Frs. 32—Boulevard Saint—Germain 155—Paris.

ΜΙΑ-ΔΥΟ ΠΕΝΝΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ

Ἐπειδὴ τώρα τελευταῖα, πλήθηνε ὑπερβολικὰ ἡ ἀλληλογραφία μὲ τοὺς ἀναγνῶστες μας, κἐπειδὴ μᾶς εἶναι ἀδύνατο, γιὰ λόγους οἰκονομικούς, νὰ σκλαβώνουμε σὲ κάθε φύλλο μιὰν ὁλόκληρη σχεδὸν σελίδα τοῦ ἔξωφύλλου, ἀπαντώντας σχετικά, πήραμε τὴν ἀπόφαση, ἀπὸ τοῦτο τὸ φύλλο, νὰ πᾶμε νὰ γράφουμε σαὐτὴ τὴ στήλη τὴν ἀπάντησή μας γιὰ ὅ,τι μᾶς στέλνεται γιὰ δημοσίεψη. Ἐννοεῖται, πὼς θὰ ἐνδιαφερόμαστε τώρα λιγώτερο, κιοὔτε θὰ διαβάζουμε μὲ μικρότερη προσοχὴ ὅλα τὰ χειρόγραφα ποὺ θὰ μᾶς ἔρχονται, φτάνει μονάχα καθένας νὰ γράφει καθαρὰ τὸ ἀληθινό του ὄνομα καὶ τὴ διεύθυνσή του, κιαὐτὸ γιὰ νὰ μποροῦμε ν' ἀπαντοῦμε σχετικὰ μὲ ἰδιαίτερα γράμματα ὅπου πρέπει. Ὅ,τι βρίσκουμε **καλὸ** θὰ τὸ δημοσιεύουμε—ὅπως κιῶς σήμερα κάναμε—κιὅτι ὄχι θὰ τὰ πορρίπτουμε· ἔτσι θὰ ἀποφύγουμε καὶ τὶς συχνὲς παρεξηγήσεις καὶ δυσαρέσκειες, μόσους ἔχουν τὴ γνώμη, πὼς πρέπει νὰ δημοσιεύουμε ὅ,τι μᾶς στέλνουν.

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΕ:

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΜΟΣ ΤΗΣ "ΜΟΥΣΑΣ,,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΔΕΜΕΝΟΣ ΜΕ ΧΡΩΜΑΤΙΣΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ

206 ΠΥΚΝΩΤΥΠΩΜΕΝΕΣ ΔΙΣΤΗΛΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΓΕΜΑΤΕΣ ΑΠΟ ΔΙΑΛΕΧΤΗ ΠΡΩΤΟΤΥΠΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΥΛΗ ΚΓ ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΤΟΝ «ΩΚΕΑΝΟ» ΤΟΥ ΑΝΤΡΕΓΕΒ

Βρίσκεται στὰ Βιβλιοπωλεῖα: Βασιλείου, Γανιάρη καὶ Ζηκάκη.

Στέλνεται ἐλεύθερος ἀπὸ ταχυδρομικὰ τέλη σόποιον ἐμβάσει 15 δραχ. στὴν διεύθυνση:

Γιὰ τὴ «Μοῦσα» Δραγατσανίου 6 β'.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝ. ΕΤΑΙΡΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΩΝ

"Η ΠΡΩΤΗ,,

ΕΤΑΙΡΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 2,000,000

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΠΥΡΟΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

ΑΜΕΣΟΣ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΝ

Ἀσφάλειαι διενεργοῦνται εἰς τὰ Πρακτορεῖα καὶ παρὰ τῇ Γεν. Διευθύνει:

ΑΘΗΝΑΙ — 14, ΣΤΑΔΙΟΥ

"ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ,,

ΠΑΙΔΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἰδιοκτήτης—Διευθυντὴς: Ἀρ. Ι. Ράλλης—Γραφεῖα: Εὐριπίδου 6—Ἀθῆναι

Κυκλοφορεῖ δυὸ φορὲς τὸ μῆνα μὲ πολὺ καλὴ συνεργασία ἀπὸ γνωστοὺς λογοτέχνες.